

Színház

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2003. JÚNIUS

„Egy romantikus tragédiával köszöntelek, kedvesem, hiszen a főszereplője Borisz – Godunov! Tragédiámat befejeztem; fennhangon elolvastam, egyedül, aztán tapsoltam, és kiabáltam, ejha, Puskin, ejha, te kurafi!” Így ír Puskin 1825. október 18-án Borisz Vjazemskijnek, ám műve, a *Borisz Godunov*, csak 1830. december 23-án jelenik meg nyomtatásban. A közben eltelt több mint öt év alatt a szöveg számos változáson ment át, mely részben az olajozottan működő cenzúrának, részben a tragédiát „szamizdatban” megismerő oroszországi és európai kortársak tanácsainak köszönhető.

Már I. Miklós cár kitüntetett figyelemmel kísérte a *Borisz Godunov* sorsát, hiszen minden új Puskin-mű közügynek számított a társadalmi kérdésekben mértékadó orosz értelmiségi körökben. A drámai műfaj ráadásul azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy lényegesen több emberhez juthat el, mint nyomtatott formában, ezért érthető a műhöz írt cári széljegyzet: „Úgy vélem, Puskin gróf célja akkor teljesülne, ha a szükséges változtatások végrehajtásával művét történelmi elbeszéléssé vagy regénnyé írná át Walter Scott modorában.” Az uralkodó óhaját az általa személyesen megbízott cenzor, Benkendorf számos pontba szedett szakvéleménye követi, amely jóformán minden „problémás” és átírandó kifejezésre kiterjedő listát állít össze

(ezt terjedelmi okokból nem áll módunkban közölni). Ezeket az átírásokat Puskin jobbára végre is hajtja.

A változtatások másik csoportját képezik azok, amelyeket esztétikai, illetve dramaturgiai szempontokra hivatkozva kortárs irodalmárok javasoltak Puskinnak. Ezek a tanácsok természetesen nem Puskin kifejezéseit bírálják felül, inkább a történet elmesélésének gördülékenységére, a közlendő kifejezésének hatására helyezik a hangsúlyt. Például a lengyel költő, Mickiewicz ajánlására hagyja ki Puskin az *A kolostor kerítésénél* és a *Marina öltözőszobája* című jeleneteket – igaz, hogy ugyanezek visszaállításához az 1833-as, német nyelvű kiadás szerkesztőjének kérésére hozzájárul. A *Borisz Godunov* történetének ilyen és hasonló epizódjai miatt mertük feltételezni, hogy mindazok a változatok, amelyeket Puskin nem semmisített meg, nem teljesen elvetendőek, és legalábbis olyan lehetőségként foghatók fel, amelyet színpadra állítás esetén figyelembe lehet venni. Jelen fordításunk bizonyos értelemben „félkritikainak” tekinthető, hiszen a mind orosz, mind magyar földön teljes egészésként elfogadott drámához képest, *szöveletes zárójelben* közli azokat a szövegvariánsokat, amelyek a kanonizált változaton kívül fennmaradtak.

Radnai Annamária

Alekszandr Puskin BORISZ GODUNOV

Fordította: Radnai Annamária és Térey János

A KREML-PALOTA

1598. február 20. Sujszkij és Varatinszkij hercegek

VARATINSZKIJ

Ideküldtek, hogy Moszkvát felügyeljük,
De nincs egy lélek, akire vigyázzunk:
A város kong; pátriárkánk nyomában
A kolostorhoz árad a tömeg.
Mi lesz a nyugtalanság vége, mondd csak?

SUJSZKIJ

Mi lesz a vége? Könnyű kitalálni:
A nép nyafog még és siránkozik,
Borisz összeráncolja homlokát,
Mint szesztestvér a pohara előtt,
S a koronát is elfogadja nagy
Szerényen, mintha kegyet gyakorolna;
S aztán... aztán pontosan úgy igazgat
Minket, mint azelőtt.

VARATINSZKIJ

Hat hete, hogy

Zárdába ment a nővérel együtt,
És félretett minden világi dolgot.
Meggyőzni eddig sem a pátriárka
Nem tudta, sem Dumánk bojárjai;
Imájuk nem használ, hiába Moszkva
Óbégatása, a könnyes könyörgés,
A Naggyűlés szavára is süket.
Rimánkodhatnak nővérenek: adja
Áldását Borisz cárra, semmi haszna;
A cárnő, ez a gondterhelt apáca,
Kemény, mint ő; s mint ő, kérlelhetetlen.
Ez Borisz befolyása, semmi kétség.
Mi van, hogyha a hatalom nyűgébe
A kormányzó csakugyan belefáradt,
És megviselten trónra lépni nem fog?
Na, ehhez mit szólsz?

SUJSZKIJ

Fölöslegesen
Ömlött a trónörökös vére; mert ha
Ez így van, Gyimitrij élhetne még.

VARATINSZKIJ

Hallatlan gaztett! Biztos, hogy Borisz

Ölette meg a herceget?
 SUJSZKIJ Ki más?
 Csepcsugovot ki kente meg hiába?
 Kacsolovot meg a két Bityjagovszkijt
 Ki más bérelte föl? – Uglicsba küldtek,
 A helyszínen derítsek fényt az ügyre:
 Érkeztemkor még forró volt a nyom;
 Egész város tanúja volt a bűnnek,
 Az összes érintett vallott magától;
 És visszatérve egy szóval le tudtam
 Volna leplezni a titkos merénylőt.

VARATINSZKIJ
 Hát akkor mért nem adtad föl azonnal?
 SUJSZKIJ
 Őszintén szólva nagyon megzavart
 Meglepő hidegvére és nyugalma,
 Szemembe úgy nézett, mint aki tiszta:
 Kifagगतott, a részletekbe ment, s én
 Fölmondtam neki a dajkamesét,
 Amelyet ő maga sugallt nekem.

VARATINSZKIJ
 Ez nem volt szép, herceg.
 SUJSZKIJ Mi mást tehettem?
 Jelentsem Fjodornak? Mikor a cár
 Mindenre Godunov szemével nézett,
 És mindent Godunov fülével értett:
 Rendben, ha meggyőzőm az ügy színéről,
 Borisz a fonákjáról biztosítja,
 Engem meg börtönbe vágnak, de rögtön,
 S kellő időben a süket falak közt
 – Mint nagybátyámat – csöndben fojtanak meg.
 Nem dicsekszem, de tudd: mikor a tét
 Komoly, a büntetés súlya se rettent,
 Mert gyáva nem vagyok, de eszement sem:
 Fejem hurokba nem dugom hiába.

VARATINSZKIJ
 Hallatlan gaztett! Figyelj csak, a gyilkost
 Valóban gyötri most a büntudat:
 Nyilván az ártatlan kisfiú vére
 Nem engedi, hogy a trónszékre lépjen.
 [Hallatlan gaztett! Nagy kár érte mégis! –
 A bölcs Borisz kormányzása hozott
 Oroszországnak jólétet, nyugalmat –
 A trónra termett – mi lesz nélküle? –]

SUJSZKIJ
 [Csak ne emészd magad – ő lesz a cár.]
 Átlépi, csak nem szívbajos Borisz!
 Szép kis dicsőség nekünk és hazánknak!
 Tatárok sarja, szolgálivadék,
 Ki veje volt a hóhér Maljutának
 Tegnap, lelkében hóhér maga is,
 Hordja Monomah leplét, koronáját...

VARATINSZKIJ
 Silány család... Sokkal előkelőbb a
 Miénk.
 SUJSZKIJ Bizony.
 VARATINSZKIJ Na, Sujszkij, Varatinszkij...
 Akárhogy nézzük, tényleg hercegek!
 SUJSZKIJ
 És tősgyökeres Rurik ivadékok.
 VARATINSZKIJ
 Figyelj csak, herceg, volna rá jogunk,
 Hogy Fjodor örökébe lépünk.
 SUJSZKIJ Több is,
 Mint Godunovnak.
 VARATINSZKIJ Úgy bizony.
 SUJSZKIJ Hát akkor?
 Míg álszent játékot játszik Borisz,
 Mi föllázítjuk ravaszul a népet,
 Hagyják csak faképnél Godunovot:
 Hisz éppen elég saját hercegük van,
 Válasszanak meg bárkit – közülünk.
 [Mint új cárt.]
 VARATINSZKIJ [Szép cél – és kemény dió.]
 Vagyunk itt egypáran varég utódok,

De nehéz megbirkózni Godunovval;
 Attól már elszokott a nép, hogy úri
 Kardforgatók sarját tisztelje bennünk.
 Elvették fejedelemségeinket,
 S a cári trón alattvalói lettünk –
 S ő tudja, népét hogy bűvölje el
 Haraggal, szeretettel, álhírekkel.

SUJSZKIJ *(kinéz az ablakon)*
 Kockáztat, ez minden – mi meg... Na látod,
 A nép szétszéled; máris visszajönnek –
 Menjünk gyorsan, megtudni: van-e döntés.

A VÖRÖS TÉR

A nép

EGY A NÉPBŐL

Mi aztán sírhatunk! Elűz magától
 Szentéletűt, bojár és pátriárkát,
 Térden csúsznak színéig, mit sem ér;
 A trón fényességétől megriadt.

MÁSİK

Istenkém, ki fog kormányozni minket?
 Jaj nekünk, lelkem.

HARMADIK

Nézd csak, ott a titkár,

A Duma döntését közli velünk.

NÉP

Csöndet! Csitt! A Duma titkára szól.
 Hallgasd!

SCSELKALOV *(a Vörös tornácról)*

A Gyűlés úgy határozott:

Utószor próbál kérés erejével
 A kormányzó sértett lelkére hatni.
 A főszentségű pátriárka reggel
 A Kremlben tartat ünnepi könyörgést,
 Aztán – követve szentelt zászlainkat –
 A vlagyimiri s doni ikonokkal
 Elindul; s vele főpapok, bojárok,
 Az udvarnép, választott férfiak
 S mindannyian, moszkvai pravoszlávok,
 [Mind elmegyünk utoljára Boriszhoz,
 S könnyek közt kérjük: ő legyen a cár.]
 Elmegyünk a cárnőt megkérni újra:
 Árván maradt Moszkváját szánja meg,
 S a trón lépcsőjén áldja meg Borisz.
 Isten hírével menjetek haza,
 Fohászkodva, hogy az igazhitűek
 Buzgó imája jusson föl a mennybe.
 [Bűnös lelkünk meghallgatásra lel.]

A tömeg szétozlik

A NOVOGYEVICSIJ KOLOSTOR

A GYEVICSJE MEZŐN

Nép

EGYIK

A cárnő cellájában gyülekeznek,
 Itt van Borisz, vele a pátriárka
 Meg egy csomó bojár.

MÁSİK

Mit hallani?

HARMADIK

Kéreti magát, de remény azért van.

ÖREGASSZONY *(kisgyerekekkel)*

Csicsija, te! ne sírj! jön a mumus, jön,
 Mindjárt megfog! csija, csija!... ne sírj már!

EGYIK

A kerítésen nem lehet bemászni?

MÁSİK

Nem hát. Hová! A mezőn is tömeg van,
 Nemhogy még ott! Hogy is lehetne?! Moszkva

Idecsdült. Nézd, a tető, a kőfal,
A harangtorony minden oszlopa,
De még a kupolák keresztje is
Embertől feketéllik.

EGYIK Az igaz.
HARMADIK

Mi ez a lárma?

MÁSIK Hallgasd csak! mi az?
A nép morajlik, eldől sorra sor, mint
A hullám... még egy... és még egy. Na, testvér,
Rajtunk a sor; egykettő! Térdre le!

NÉP *(térdre állva. Fajvesztelés és sírás)*
Ó, könyörülj, atyánk! Vezess te minket!
Atyánk és cárunk légy!

EGYIK *(halkan)* Te, mért is sírunk?

[EGYIK Miért sírsz, asszony?
ASSZONY

Mit tudom én! Csak tudják a bojárok,
Oszt elég az – Amikor sírni kéne...]

MÁSIK Mit tudom én! Csak tudják a bojárok,
Oszt elég az.

ASSZONY *(gyerekekkel)*
Amikor sírni kéne,
Bezzeg hallgat! Majd adok én mumust! Sírj,
Kis vakarcs!

Földhöz vágja. A gyerek nyöszörögni kezd

Na azért.

EGYIK Mindenki bög,
Bőgjünk mi is, testvér.

MÁSIK Testvér, igyekszem,
De nem megy.

[EGYIK Jól megcsíplek, gyere csak,
Szakálladból egy szőrszálat kitepek.

MÁSIK Jobb lesz nem tréfálkozni ezzel –]

EGYIK Nekem se. Nincs hagyma kéznél?
Szemembe döngölöm.

MÁSIK Nyállal is jó lesz.
[Apánk, Borisz, árvák vagyunk, szegények,
Rabjaid kérnek: vedd el koronádat –]
Mi az megint?

EGYIK Ki tud kiigazodni?
NÉP

Övé a korona! Hát elfogadta!
Borisz a cár! A cár! Éljen Borisz!

A KREML-PALOTA

Borisz, Pátriárka, bojárok

BORISZ

Szent pátriárka, és ti mind, bojárok,
Akik előtt most nyitva áll a lelkem:
Láttatok, milyen alázattal, félelemmel
Fogadtam csak el a legfőbb hatalmat.
A felelősség súlya nagy!
A dicső Iván örököse lettem –
S utódja az angyalszívű Fjodorinak!...
Szent életű! Ó, fenséges atyám!
Tekintsd a mennyből szolgád könnyeit;
És bocsásd arra, akit úgy szerettél,
Akit most ekkora fénybe emeltél,
A hatalomhoz szent áldásodat:
És dicsőségre viszem majd a népem,
És leszek, mint te, kegyes és igaz.
[A cár könyörgését hallgasd meg, Isten!]
Ti meg, bojárok, álljatok mögém.
Szolgáljatok, mint őt szolgáltuk együtt,

Egyenlő emberekként, mielőtt
Engem választott a népakarat.

[SUJSZKIJ

Uralkodónk, a rabjaid vagyunk,
Főlesküdtünk rád, nem szegjük meg eskünk.]

BOJÁROK

Főlesküdtünk rád, nem szegjük meg eskünk.

BORISZ

Menjünk, a siroknál mondjunk imát,
Hol orosz fejedelmek nyugszanak – s ott
Egész népünket hívjuk meg a torra,
A főuraktól a vak koldusig:
Mind kedves vendég, nyitva áll az ajtó.

El, a bojárok utána

VARATINSZKIJ *(megállítja Sujszkijt)*
Igazad volt.

SUJSZKIJ Miben?

VARATINSZKIJ Múltkor beszéltünk,
Emlékszel?

SUJSZKIJ Semmire az égvilágon.

VARATINSZKIJ
Mikor a nép a Gyeviscsjére csődült,
[És Moszkvában csak ketten lődörögtünk,
Azt mondtad –

SUJSZKIJ Nem időszerű a mondas,
Gyorsan felejts most inkább, azt ajánlom.
Egyébként, a színlelt rágalmazással
Próbára tettelek csak, hercegem, hogy
Bepillanthassak lapjaid közé;
Elég is – a nép az új cárt köszönti –,
És távollétem feltűnő lehetne –
Megyek velük.

VARATINSZKIJ Aljas tányérnyaló!

CELLA A CSUDOV KOLOSTORBAN

1603. Éjjel. Pimen atya és az alvó Grigorij

PIMEN *(mécsesfénynél ír)*

Csak egy történetet még, az utolsót –
És krónikám is készen áll. Bevégzem
A feladatot, amelyet az Isten
Rótt rám, bűnösre. Nemhiába küldött
Hosszú évek tanújának az Úr,
És oktatott írás művészetére;
Egyszer majd egy szorgalmas szerzetes
Névtelen írásomra rátalál,
Meggyújtja mécsesét – s lefújva
Évszázadok porát a kéziratról,
Igaz történetemet újrairja,
Hogy megismerjék pravoszláv utódok
A szeretett szülőföld régi sorsát,
Erényük, munkájuk, hírük után
Hatalmas cárjaik megemlegessék –
Sok ballépésükért, gaztettükért is
A Megváltóhoz könyörögjenek.
Öregségemre munkáimban élek,
Mindaz, mi elmúlt, fölvonul előttem –
Rég volt, hogy események sodra zajlott,
Hullámot hányva, mint az óceán!
Hallgat mind, végleg mozdulatlan. Arcot
Nem sokat őriz emlékezetem,
Szavak fülemben nem juthatnak el,
A múlt odavan, visszavonhatatlan...
De itt a nappal, mécsesem leég –
Csak egy történetet még, az utolsót. *(Ír)*

[PIMEN *(mécsesfénynél ír)*

Csak egy történetet még, az utolsót –
És krónikám is készen áll, bevégzem

A küldetést, melyet rám rótt az Úr,
Szent feladatomban. Nemhiába küldött
Hosszú évek tanújának az Úr,
És oktatott írás művészetére;
Mesélhessem jövőd századoknak
Elmúlt idők igaz történetét.
Ha egyszer majd egy buzgó szerzetes
A ráakódott porban megtalálja,
S – meggyújtva cellájában mécsesét –
Betűzgeti, és elmond egy imát is –
Talán soraimat majd újírja,
Hogy megismerjék pravoszláv utódok
A szeretett szülőföld régi sorsát;
Erényük, munkájuk, hírük után
Hatalmas cárjaik megemlegessék –
Sok ballépésükért, gaztettükért is
A Megváltóhoz könyörögjenek.
De itt a nappal, mécsesem leég.

Csak egy történetet még, ezt a szörnyűt.
És emlékezetem örökre elvet
Mindent, mi földi – gyorsan, vak homályban
Pereg le immár előttem a régmúlt...
Rég volt, hogy események sodra zajlott,
Mint hullámmal barázdált óceán,
De hallgat immár, végleg mozdulatlan...
Szemeim előtt megjelennek újra,
Akik elhagyták az árnyékvilágot,
Kiket szolgáltam, pompás fedelmek –
Tegnap barátok, ellenfelek,
Fiatalkorom valamennyi társa
Csaták zajában, asztali beszédben.
Hol van tőlünk jól ismert hangjuk, arcuk,
És háborújuk, parázs indulat –
Fülemben ritkán juthat el szavuk –
Nyomukra ráfeküdt a könnyű árnyék.
Nekem meg rég követnem kéne őket –
Borisz, Borisz! Elérted hát a trónt.
Sok gögös óhajod mind teljesült,
Szófogadó rabok vesznek körül,
Hiúságod szolgálják ők ijedten,
Senki még csak emlékeztetni sem mer
A trónörökös végzetére... senki,
A kisleány vért könnyen felejtetted...
Miközben papírt szánt egy néma toll,
S borzalmas vádiratot ír terelőd.
Nem kerüli ki bűn a büntetést: sem
A földön, sem fönt, az Isten előtt.]

GRIGORIJ *(fölbred)*

Azt álmodtam! Harmadszor?!... Ugyanazt!
Átkozott kép! – Az öreg meg csak írkal
A mécsesénél – sűrűn bólogat, mert
A szemét biztos le sem húnyta éjjel.
Hogy megszépülnek a vonásai,
Ha krónikát vezet, és megkísérli
Lelkét a múlt árnyéka; jaj, de sokszor
Találgatom, miről írkalhat éppen?
A halálhozó mongol elnyomásról?
Iván kegyetlen vérfürdőiről?
A viharos gyűlésről Novgorodban?
Hazánk régi fényéről? – Nincs esélyem,
Tekintetéből, magas homlokáról
A titkos eszmét nem olvashatom ki;
Mindig egyforma: fenséges, szelíd arc.
Mint akták közt megöszült írneké,
Nyugodtan néz vétlenre, bűnözőre,
S gonoszra-jóra egyformán tekint,
Nem ismer szájalmat, de haragot sem.

PIMEN

Ébren vagy, testvér?

GRIGORIJ Áldj meg, tiszteletre
Méltó atyám.

PIMEN Áldjon meg téged Isten
Most s mindörökké, idők végzetéig.

[GRIGORIJ

Szent szerzetes, estétől reggelig

Folyvást csak írtál, álmod elkerült,
De az én nyugtom álomkép zavarta,
Háromszor vert föl éjszaka az ördög.
Álmomban...]

GRIGORIJ

Folyton csak írtál, álmod elkerült,
De ördögi rémkép kavarta föl
Az én nyugalmam, démonom gyötört.
Álmomban meredek lépcsősor vitt föl
Egy torony tetejére: a magasból
Egész Moszkvát láttam, mint hangyabolyt;
A téren a kárörvendő tömeg
Nyüzsgött, röhögve énám mutogattak,
Engem meg szégyen s rémület fogott el –
S fejjel lefelé bukva fölriadtam...
Már harmadjára látom ezt az álmot.
Nem furcsa ez?

PIMEN

Játszik a fiatal vér,
Imával, böjttel csillapítsd magad,
S könnyebbek lesznek látomásaid,
Meglátod. Mostanság – ha rám tör
Az alvaskényszer váratlan időben,
S előtte nem mondok hosszú imát –
Megkísért régi álmod – bűnt idéz,
És dalfoszlanyt hoz nótás lakomákról,
Katonatáborból, véres csatákból:
Kamaszkor örült mulatsága mind.

GRIGORIJ

Milyen vidáman töltötted te ifjúságod!
Vivtál Kazány bástyáinak tövében,
És litvánt vertél Sujszkij oldalán,
Iván fényűző udvarát te láttad!
Szerencsés! Én meg kamaszkorom óta
Cellákban kallódom, szegény barát!
Miért is nem lehetek ott csatákban,
Cár asztalánál mért nem lakomázom?
Ráért volna, hogy mint te, vénkoromra
Húzódjak félre a világ zajától,
És tegyek szerzetesi fogadalmat,
S őltek magamra sötét szőrucsuhát.

PIMEN

Ne zúgolódj, hogy a bűnös világot
Korán otthagytad, és kevés kisértést
Küld rád a Magasságos. Higgy nekem:
Csupán távolból csábító a hírnév
Pompája, asszony kétszínű szerelme.
Hosszan éltem, részem volt sok gyönyörben;
De azóta tudok igaz gyönyörrel,
Hogy kolostorba vezérelt az Úr.
Gondolj, fiam, hatalmas cárjainkra,
Ki áll fölöttük? Isten egyedül...
Ki nagyobb, mint ők? Senki. Mégis gyakran
Teher nekik az aranykorona:
Barátságukra szívesen cserélik.

Iván cárunk szerzetes módra élve
Kereste egykor végső nyugodalmát;
És talpnyalókkal tömött udvara
Kolostorok képét öltötte fel:
A vezeklők – fővegben, szőrucsuhában –
Mind átváltak jámbor szerzetessé,
S a rettegett cár hitvalló apát lett.
Itt láttam – ebben a cellában őt
(A sokat szenvedett Cirill lakott
Itt, szent ember – Isten kegyéből
Én is beláttam már a földi hajtsza
Fölöslegességét), láttam a cárt sok
Fárasztó gyűlés, kivégzés után.
Tűnődve ült a Rettegett közöttünk,
Mi mozdulatlanul álltunk előtte,
S ő egyszer csak halkán beszélni kezdett.
Az apáthoz s a testvérekhez így szólt:
„A várva várt nap közeleg, atyám,
Eljövök ide, üdvömet remélve;
Te, Nikodém, te, Szergej, s te, Cirill,
S ti mind: vegyétek tiszta fogadalmam:

Megrögzött bűnös, eljövök közétek,
És lábaidhoz hullva, szent atyám,
A legtisztább szentséget fölveszem.”
Így szólt hozzánk az ország fejedelme,
S bűnbánatáról meggyőzött, mikor
Elsírta magát – s könnyek közt könyörgünk
Mi: háborgó, megszenvedett szívére
Bocsásson békét, szeretetet Isten.

És ott van a fia, Fjodor! A trónról
A hallgatag barátok otthonába
Kíváncozott. Minden cári lakosztály
Imádságos cellává alakult át;
Az országlás nyomasztó gondja szent
Lelkét nem is zavarta odabent.
Alázatát az Isten elfogadta,
Alatta Oroszhon háborítatlan
Jólétben élt. – Végöráján pedig
Sohasem hallott égi csoda történt;
Ágyánál, csak a cárnak láthatóan,
Egy fényárban úszó vendég jelent meg,
És amikor Fjodor megszólította,
Úgy hívta vendégét: „Nagy Pátriárka”.
És minden fölтанú vacogni kezdett,
Rájöttek rögtön, égi látomás ez!
Hiszen az akkori szent pátriárka
Nem is volt jelen a betegszobában.
S mikor kiszenvedett, a palotát
Szentséges tömjénillat lengte be,
És arca napkorongként fől sugárzott –
Ilyen cárt nem látunk mi soha többé.
Ó, szörnyű, sosem tapasztalt csapás!
Magunkra hívtuk, haragszik az Isten:
Nagy a bűnünk, cárgyilkost tisztelünk
Uralkodóként.

GRIGORIJ Testvérem, mióta
Akartam kérdeni: mit tudsz a herceg
Gyimitrij haláláról? Úgy tudom,
Uglicsban voltál akkor.

PIMEN Hát igen!
Az Úr rendelt oda: lássam a gaztett
Vérholtját. Vizsgálatra küldtek akkor
A messi Uglicsba, homályos ügyben.
Éjjel érkeztem. Reggel, misetájban
Kondítást hallok, félvert harangot,
Ordítást, zajt. A cárnő udvarába
Rohan mindenki. Odafutok én is –
Akkorra már az egész város ott van.
Látom: ott hever leszúrva a herceg,
Az anyja eszméletlenül fölötte,
Kétségbeesve ott zokog a dajka,
S az őrjögő tömeg vonszolja ki
Az áruló, istentelen cselédlányt...
S egyszerre köztük sápadtan a dühtől
Kegyetlen Júdas túnt föl: Bityjagovszkij.
„Gyilkos! Itt a gyilkos!” – zeng az üvöltés.
Ízekre szedték. A tömeg a három
Szökésben lévő tettet üldözi;
A lapuló gazfickókat lefogja,
S vonszolja már a forró fiutesthez.
És láss csodát – a halott megremeg.
„No, valljátok be!” – bömböl a tömeg;
És ők a bárd alatti rettegésben
Vallottak – és megnevezték Boriszt.

GRIGORIJ A meggyilkolt herceg milyen idős volt?

PIMEN Úgy hétéves; igen, pont most lehetne –
(Van ennek már jócskán tíz éve... nem, több:
Tizenkettő) – pont, mint te, annyi éppen,
S cár lenne már, de mást rendelt az Isten.
Az ő siralmas sorsa zárja le
Munkámat; földi dolgokkal azóta
Alig törődtem... Grigorij fiam,
Tanulmányokkal palléroztad elméd:
Munkámat rád hagyom, hogy majd a lelki

Gyakorlat szünetében ird le mindazt,
Aminek az életben tanúja vagy,
Nem okoskodva, csűrve és csavarva:
Békét és háborút, uralkodók
Igazságtételét, szent életűek
Csodáját, ég jelét, próféciákat –
Hanem ideje már, hogy lepihenjek,
S eloltsam mécsesem... De hív a csengő
A reggeli misére... Uram, áldd meg
Szolgáid... Add a mankóm, Grigorij. (Kimegy)

GRIGORIJ Borisz! Mindenki megborzong, ha lát,
Senki még csak emlékeztetni sem mer
A trónörökös végzetére... senki,
De sötét cellájában egy barát
Borzalmas vádiratot ír terőlád;
Földi bírád elől nem menekülhetsz,
Ahogy Isten ítélete elől sem.

A KOLOSTOR KERÍTÉSÉNÉL

Grigorij, gonosz Szerzetes

GRIGORIJ Dögunalmas, savanyú és szerencsétlen élet ez!
Napra nap jön, napra nap megy – állandóan ugyanaz:
Nem látsz, csupán csuhát, és nem hallasz, csakis harangszót.
Nappal ásitozva jársz-kelsz; nincs mit tenni, hát ledőlész;
Éjszaka meg? a szerzetest álma is elkerüli.
Mikor végre elaludnál, démon rája lelkedet;
Örülsz, hogyha harangoznak, s fölver egyhangú harang...
Képtelenség ezt kibírni! Át a falon, és futás!
Nagy a világ, ha négy égtáj felé visz a gyalogút.
Bottal üthetik nyomom.

SZERZETES De igaz: rémes ez a ti
Életetek, vidám s merész, fiatal testvéreim.

GRIGORIJ A kán bárcsak rajtunk ütne! Lázadna Litvánia!
Üsse kő! Mennék a haddal, kardot fognék ellenük.
Vagy ha hercegünk kikelne sírjából egy szép napon,
S megkérdezné: „Hol vagytok ti, hű szolgálaim, jó fiúk?
Büntessétek meg Boriszt, ő a gyilkosom, tudom én,
Csapjatok le merénylőmre, s vezessétek őt élelem!”

SZERZETES Összevissza locsogással nem keltesz föl holtakat!
Nos, a hercegnek látszólag sötét sorsot szánt az ég –
De figyelj csak: ha a próba a szerencse záloga...

GRIGORIJ Hogy mondod, testvér?!
SZERZETES Volnék bár én ennyire fiatal,
És ne csavarodott volna a szakállam őszbe... Nos,
Értesz engem?

GRIGORIJ Egy csöppet sem.
SZERZETES Nézd csak, ostoba a nép,
Mindent bevesz; örül, hogyha álmélkodhat új csodán;
S a bojárak jól tudják, hogy Borisz közülük csak egy;
Ismerősen cseng fülüknek varég törzsek híre is.
Egyidős vagy a herceggel... Dörzsölt leszel és kemény...
Értesz engem?

Csönd

GRIGORIJ Most már inkább.
SZERZETES Mit szólsz hozzá?
GRIGORIJ Tiszta sor!

Gyimitrij vagyok, a herceg.
SZERZETES Adj kezet rá: cár leszel.
[GRIGORIJ]

Hová lett? Bottal üthetem
Nyomát! Csönd van, magamban állok,
Arcomba csap hideglelős szél,
Hűvösség lengi körbe testem...
Mí ez? Mit jelent az egész?

Bajt Moszkvának – vagy bajt nekem?
Bajt csak neked, aljas Borisz!
A herceg kísértete fényes
Házadba képmemben belép.
Bajt neked! Gyilkosság alól
Nem ment föl úgyse töredelmes
Gyónásod, még a papsüveg sem.]

A PÁTRIÁRKA PALOTÁJA

A Pátriárka és a Csudov kolostor Apátja

PÁTRIÁRKA Szóval megszökött, főapát atyám?
APÁT Meg bizony, szent életű Pátriárka. Van már vagy három napja is.
PÁTRIÁRKA Átkozott csirkefogó! Tudjuk, honnan való?
APÁT Az Atrepjevek nemzetségéből, holcsi bojárgyerek. Gyerekkorában lépett a rendbe, nem tudni, hol. Aztán Szuzdalban élt, a Jefimjevskij kolostorban, onnan is elkerült, ingázott összevissza a kolostorok között, végül az én szerzeteseim közé állt, a Csudov kolostorba, én meg, mert láttam, fiatal és éretlen kölyök még, a bölcs és galamb-lelkű Pimen apát keze alá adtam... Nagyon kiművelt elme: olvasta krónikáinkat, éneket szerzett a szentekhez; de műveltsége bizonyosan nem az Úrtól származik...
PÁTRIÁRKA Még hogy kiművelt elme! Mit nem képzel ez? „Cár leszek, Moszkva ura!” Az ördög vére folyik az ereiben! Mindazonáltal nem tartozunk jelentéssel a cárnak: fejedelem apánkat minék is izgassuk fölöslegesen? Elég, ha Szmirnov vagy Jefimjev írnot tudósítjuk a szökésről. Eretnekség a javából! „Cár leszek, Moszkva ura!...” El kell kapni, nyakon csípni a sátánnak ezt a cimboráját, aztán a Szolovjckijbe vele, életfogytig tartó bűnbánatra. Hiszen ez eretnekség, főapát atyám.
APÁT Eretnekség, szent életű Pátriárka, szintiszta eretnekség.

A CÁRI PALOTA

Két asztalnok, később Borisz

ELSŐ ASZTALNOK
Hol van a cár?
MÁSODIK Valamiféle jóssal
Lakosztályába zárkózott ma reggel.
ELSŐ
Ezekkel szeret társalogni: látók,
Jövendőmondók, mágosok, kuruzslók. –
Csak jóstolt folyton, mint egy menyasszony:
Kíváncsi volnék, hogy mire kíváncsi.
MÁSODIK
Itt jön. Nincs kedved megkérdezni tőle?
ELSŐ
Komor.

Kimennek

BORISZ (*bejön*) Enyém a legfőbb hatalom;
Hatodik éve kormányzok nyugodtan,
De lelkem békét nem talál. Nem így
Vagyunk-e szerelmünkkel is? nem éppigy
Hajszoljuk-e az élvezeteket? S ha
Éhségünk kielégül, nem marad
Csak unalom és dögletes csömör...
Hiába ígéret seregnyi jósom
Jó napokat és felhőtlen hatalmat –
Nem szerez örömet királyi élet;
Előre látom, nagy baj lesz, vihar lesz.
A balszerencse üldöz. Azt akartam,
Hogy népem jólétében megnyugodjon,
S a gazdag adomány lecsillapítsa –
Hiába a hiú gondoskodás:
Az élő királyt rühelli a csürhe,
Mert csak halottat tud szívből szeretni –

Ha tömeg tapsa, jajveszékelése
Izgatja szívünk, bolondok vagyunk!
Hazánkra éhezést küldött az Isten,
Kínok közt fetrengett, szűkölt a nép;
A magtárakat nyomban megnyitottam,
Munkát szereztem, szórtam aranyam –
Cserébe vadul szórták rám az átkot!
Tűzvészben porrá égett régi házuk:
Szép, új szállást építettem nekik!
S a tűzvészért is engem szidnak! Így
Ítélt a csürhe: keresd csak a kedvét!
Reméltem, vigaszt lelek a családban;
Ünnepnapunk legyen: férjhez akartam
Adni a lányom – s vőlegénye meghalt...
A piszkos pletyka rögtön lábra kap,
S engem tesz meg az özvegyesség okának –
Engem, engem, boldogtalan apát!...
Ki meghal, titkos gyilkosa vagyok:
Én siettettem Fjodor cár halálát,
Mégmérgeztem nővéremet, a cárnőt,
A főnökasszonyt... És mindezt csak én!
Jól gondolom, hogy minket semmi nem tud
A földi gondból kigyógyítani?
Semmi... tán csak a lelkiismeret.
Ha makulátlan még, birokra kelhet
Gonosz, sötét képű rágalmozókkal;
De hogyha rajta folt egyetlenegy van,
Egyetlenegy véletlen rátapad:
Elég baj az! Akár gennyes fekélytől,
Elrothad, méreggel telik a szív;
A vád füledben pörölyként dörömböl;
Hányingered van; szédül a fejed;
Szemed előtt kisiútk vérbe fagyva...
Örülsz, ha futhatsz, s nincs hová... Pokolba!
Szánalmas, aki büntudattal ébred.

KOCSMA A LITVÁN HATÁRON

*Miszail, Varlaam, kóbor szerzetesek [szerzetesnek öltözött csavargók]
Grigorij Atrepjev mint világi ember, Kocsmárosné, később határőrök*

KOCSMÁROSNÉ Na mit hozhatok nektek, tiszteletre méltó atyák?
VARLAAM Csak amit az Isten ad, jóasszony. Van-e bor?
KOCSMÁROSNÉ Már hogyné volna, atyám! Hozom is mindjárt. (*Kimegy*)
MISZAIL Ejnye, mért vagy te ilyen búvalbeélt, testvér? Előtted a litván
határ, ahová annyira kíváncsoztam a lelked.
GRIGORIJ Nem nyugszom, míg át nem jutok Litvániába.
VARLAAM Aztán mit eszel annyira azon a Litvánián? Látod, mi ketten,
Miszail atya meg bűnös jómagam, semmivel se törődünk, mióta le-
léptünk a kolostorból. Oroszország, Litvánia, kinek lánya, kinek fia,
csak egyféle hóbort, ne vizezd a jó bort... Itt a betevőnk!
MISZAIL Ezt jól megmondtad, Varlaam atya.
KOCSMÁROSNÉ (*belép*) Tessék, atyáim. Egészségetekre váljék.
MISZAIL Köszönjük, aranyom. Áldjon meg érte az Isten.

A barátok isznak, Varlaam belekezd egy nótába: Nagy dolog történt Kazany városában...

VARLAAM (*Grigorijhoz*) Hát az meg hogy lehet, hogy te nem zendítesz
rá, nem énekelsz velem?
[Hát az meg hogy lehet, hogy te se nem iszol, se nem énekelsz velem?]
GRIGORIJ Nincs kedvem.
MISZAIL Szabad ember ura a kedvének.
VARLAAM Részeg ember meg a mennyországnak, Miszail atya! Igunk
a kocsmárosnéra egy pohárkával!... Hanem azért én, Miszail atya, ha
egyszer iszom, nem állhatom a józanokat. Egy dolog a borban ázás,
más dolog a főnnhéjazás. Hogyha velünk tartasz, örülünk a szeren-
ségnek – de ha nem, szedd a cókókódat, aztán takarodj innét. Pap-
nak csepürágó mégse cimborája.
GRIGORIJ Poharazgass nótaszónál, jómagaddal foglalkozzál, Var-
laam atya! Látod, néha én is elég tűrhetően verselek.

VARLAAM Aztán mért kéne magammal foglalkoznom?
 MISZAIL Hagyd már békén, Varlaam atya.
 VARLAAM Hát micsoda egy pofátlan alak ez! Ő csapódott hozzánk, azt se tudjuk, kiféle-miféle, aztán még öneki áll feljebb. Biztos valami kancsazogot érez a közelben... *(Iszik és énekel: Megnyírták a fiatal barátot...)*
 GRIGORIJ Merre visz ez az út?
 KOCSMÁROS NÉ Litvániába, kisleány, a Lujovi hegyekbe.
 GRIGORIJ És messze vannak azok a Lujovi hegyek?
 KOCSMÁROS NÉ Ugyan már, ha nem volnának a cár katonái meg a határőrök, estére át lehetne érn.
 GRIGORIJ Miféle őrzés? Ez meg mit jelentsen?
 KOCSMÁROS NÉ Megszökött valaki Moszkvából, aztán jött a parancs: mindenkit föl kell tartóztatni, és át kell kutatni.
 GRIGORIJ *(magában)* Nesze neked szabadság, már csak ez hiányzott!
 VARLAAM Hé, pajtás, csak nem a kocsmárosnéhoz húz a szíved? Jobban bírja az asszonykát: azért nem bírja a vodkát. Jól van, öcsém, jól van! Mindenkinék megvan a maga gyöngéje; még nekünk is Miszail atyával: kiisszuk a bort fenéig, napkeltétől estebédig.
 MISZAIL Ezt is jól megmondtad, Varlaam atya...
 GRIGORIJ De hát kit keresnek? Ki szökött meg Moszkvából?
 KOCSMÁROS NÉ Csak a Jóisten tudja, valami betörő, valami bűnöző – aztán most a törvénytisztelőknél sincs átjárás. Hát mire jó ez az egész felhajtás? Semmire. Kopasz ördögöt se fognak. Mintha nem lenne más út Litvániába, mint az ország útja! Tessék, fordulj csak balra az ösvényen, menj a fenyvesen keresztül a kápolnáig, ott van a Csekanszkij pataknál. Vági át a mocsáron, egyenesen Hlopinó felé, onnan meg indulj Zaharjevónak, onnan már akármelyik kölyök elvezet a Lujovi hegyekig. Ezek a határőrök meg csak arra jók, hogy zargassák az utasokat, meg arra, hogy elszedjék tőlünk, szegényektől még azt a keveset is, amink van.

Zaj hallatszék

Mi a fene az már megint? Na, itt vannak a személtládák! Jöttek őrzésbe.
 GRIGORIJ Jóasszony, nincs valami nyugalmasabb zug ebben a házban?
 KOCSMÁROS NÉ Nincsen, kisleány. Legszívesebben én is elbújnék előlük. Persze, azt mondják, szolgálatban vannak, aztán csak győzd őket borral meg kenyérral, meg Isten tudja még mivel. Hogy fordulnának föl a nyomorultak! Hogy az a...

A határőrök belépnek

HATÁRŐR Adjon Isten, kocsmárosné!
 KOCSMÁROS NÉ Isten hozta magukat is, drága uraim, jöjjenek csak beljebb.
 ELSŐ HATÁRŐR *(a másiknak)* Hoppá, itt aztán isznak rendesen. Ebből nekünk is jut. *(A szerzetesekhez)* Hát bennetek kit tisztelhetünk?
 VARLAAM Isten szolgálói volnánk, jámbor szerzetesek. Faluról falura járunk, adományt gyűjtünk a hívektől a kolostorunknak.
 HATÁRŐR *(Grigorijnak)* Hát te?
 MISZAIL A barátunk...
 GRIGORIJ A külvárosban lakom; elkísértem a testvéreket a határig, aztán megyek is vissza.
 MISZAIL Nafene, meggondoltad magad?...
 GRIGORIJ *(halkan)* Hallgass, hé!
 HATÁRŐR Kocsmárosné, hozzál még egy kis bort, eliszogatunk, elbeszélgetünk itt az atyákkal.
 MÁSODIK HATÁRŐR *(halkan)* Annak a fickónak, úgy látom, nincs egy vasa sem, nem megyünk vele semmire; viszont a szentfizek...
 ELSŐ HATÁRŐR Hallgass már, mindjárt megszorogtatjuk őket. – Na atyám, hogy megy a bolt?
 VARLAAM Rosszul, fiam, rosszul! Smucigok mostanában a keresztények: annyira szeretik a pénzt, hogy eldugják előlünk. – Keveset szánnak Istennek. Hatalmas bűn szállt a földi pogányokra. Kereskedelemre, vámszedésre adta mindegyik a fejét; csak a világi gazdagságon jár az eszük, nem pedig a lelki üdvösségén. Csak jársz házról házra, kéréselés és könyörögsz naphosszat, és néha három nap alatt koldulsz csak össze három negyedikopeket. Micsoda züllöttség! Egy hét eltelik, el a másik is, belenéz az erszényedbe, abban

meg olyan kevés van, hogy szégyelled azzal odatolni a képedet a kolostorba. Mit tehet az ember? Bánatában a maradékot is elissza. Nem szép dolog, de hát így van. – Haj-haj, szörnyű tudni, hogy a végítélet napja közeleg...

KOCSMÁROS NÉ *(sír)* Irgalmazz, és ments meg minket, Uram!

Míg Varlaam beszél, az Első Határőr jelentőségtelesen nézegetni kezdi Miszailt

ELSŐ HATÁRŐR Aljoha! Nálam van a cári parancs?
 MÁSODIK Nálam bizony.
 ELSŐ Add csak ide.
 MISZAIL Mit nézel rajtam annyira?
 ELSŐ HATÁRŐR Hát csak azt, hogy Moszkvából elszökött valami vad eretnek, bizonyos Griska Atrepjev, hallottál-e róla?
 MISZAIL Nem hallottam.
 ELSŐ HATÁRŐR Nem hallottál? Úgy is jó. Aztán most ezt a szökött eretneket a cár parancsára el kell fogni, és föl kell lógatni. Tudsz te erről?
 MISZAIL Nem én.
 ELSŐ HATÁRŐR *(Varlaamnak)* Olvasni tudsz-e?
 VARLAAM Régebben tudtam, de elszoktam tőle.
 ELSŐ HATÁRŐR *(Miszailnak)* Hát te?
 MISZAIL Nem okosított ki az Úr.
 ELSŐ HATÁRŐR Nesze, itt a cári parancs. [annak a Griskának a személy-leírásával]
 MISZAIL Ahhoz nekem mi közöm van?
 ELSŐ HATÁRŐR Nekem úgy tűnik, hogy ez a szökött eretnek, bűnöző és gazember – te vagy.
 MISZAIL Még hogy én! Az ég szerelmére, megőrültél!
 ELSŐ HATÁRŐR Ne mozdulj! – Te meg álld el az ajtót! Nemsokára tisztában fogunk látni.
 KOCSMÁROS NÉ Átkozott anyaszomorító! Még az öregot se hagyjátok békén!
 ELSŐ HATÁRŐR Ki tud itt olvasni?
 GRIGORIJ *(előlép)* Én tudok.
 ELSŐ HATÁRŐR Nocsak! Aztán kitől tanultad az olvasást?
 GRIGORIJ A sekrestyésünktől.
 ELSŐ HATÁRŐR *(odaadja neki a parancsot)* Olvasd hangosan.
 GRIGORIJ *(olvassa)* „A Csudov kolostor méltatlan szerzetese, az Atrepjeviek közül származó Grigorij, eretnekségbe esett, és követve a sátán tanítását, a szent rendet mindenféle ámitással és törvénytelenességgel merészelté földülni. A nyomozás kiderítette, hogy a szökevény, a megátalkodott Griska a litván határ irányába tart...”
 ELSŐ HATÁRŐR *(Miszailnak)* Még hogy nem te vagy az?!
 GRIGORIJ „...és a cár elrendelte azonnali letartóztatását...”
 ELSŐ HATÁRŐR És fölakasztását.
 GRIGORIJ Az nincsen benne, hogy „és fölakasztását”.
 ELSŐ HATÁRŐR Hazudsz: legföljebb nincs benne szó szerint. Olvasd: letartóztatását és fölakasztását.
 GRIGORIJ „...és fölakasztását. A tolvaj Griska kora pedig... *(Varlaamra néz)* ötven év körül van. Közepes termetű, kopaszodik a homlokánál, szakálla őszes, hasa vastag...”

Mindenki Varlaamra néz

ELSŐ HATÁRŐR Fiúk! Ez itt a Griska! Fogjátok meg, és kötözzétek össze gyorsan! Nahát, ezt álmomban se hittem volna!
 VARLAAM *(kitépi a papírt Grigorij kezéből)* Eresszetek, kutyák! Hát miféle Griska vagyok én? Mi? Ötvenéves, szakálla őszes, hasa vastag! Nem, testvér! Nem fognak engem taknyosok megtréfálni. Rég nem láttam betűt, de most kislabizálom, mielőtt szorul a hurok a nyakam körül. *(Szóttagolva olvas)* „Ko-ra pe-dig húsz év kö-rül van.” – Na testvér, hol látsz te itt ötvenet? Látod? Húsz.
 MÁSODIK HATÁRŐR Ja-ja, nekem is úgy rémlik, hogy húsz. Úgy bizony, meg is mondták nekünk.
 ELSŐ HATÁRŐR *(Grigorijnak)* Te viszont, öcsém, nagy mókamester vagy.

Míg Varlaam olvas, Grigorij lehajtott fejjel, kezét a zubbonyába rejtve áll

VARLAAM „Alacsony termetű, erős testalkatú, egyik karja rövidebb a másiknál, szeme kék, haja vörösszőke, arcán és homlokán egy-egy szemölcs van.” Na barátocskám, talán csak nem te vagy az?

Grigorij hirtelen tört ránt; mindenki elugrik előle, ő pedig kiveti magát az ablakon

ELSŐ HATÁRÓR Fogják meg! Fogják meg!

Mindenki összevissza szaladgál

MOSZKVA. SUJSZKIJ HÁZA

Sujszkij, egy kisfiú, Puskin, vendégek, szolgálók. Vacsora

SUJSZKIJ

Bort még! (Föáll)

Mindenki követi a példáját

Drága barátaim, na még egy
Utolsó kortyot! – Imát, kisfiam.

FIÚ

Ég cárja, mindenütt jelenlevő,
Hallgasd meg rabjaid fohászzkodását:
Hozzád könyörgünk bölcs uralkodónkért,
Legjámborabbik választottadért,
Igazhitűek korlátlan uráért.
Órizd a harcmézón, a palotában,
Útján és éjjeli szálláshelyén.
Kerekedjék az ellenség fölé,
Tengertől szálljon híre tengerig,
Viruljon jó egészségben családja;
És hálózzák be drága ágai
A földkerekséget – hozzánk pedig,
Szolgáihoz, legyen, mint eddig is,
Türelmes, jószívű és megbocsájtó,
S bölcsességének kiapadhatatlan
Forrása bőven áradjon miránk;
Emelve most a cári serleget,
Hozzád fohászzkodunk, Egek Királya.

SUJSZKIJ *(iszik)*

Sokáig éljen! – Elnézésetek
Kérem most, legdrágább barátaim;
Hálás vagyok, hogy ízlett nektek sóm és
Kenyerem. Nyugalmas jó éjszakát.

A vendégek távoznak, Sujszkij az ajtóig kíséri őket

PUSKIN De nehezen hordták el magukat. Hát, hercegem, Vaszlij
Ivanovics, már majdnem azt hittem: nem lesz alkalom, hogy
négy szemközt beszéljünk.

SUJSZKIJ *(a szolgálóknak)* Ti meg mit tájtatok itt a szátokat? Folyton
csak hallgatózni a gazdáitoknál?! Szedjétek le az asztalt, aztán lódu-
latok kifelé. – Na mi az, Afanaszj Mihajlovics?

PUSKIN

Csupa csoda.
Az unokaöcsém, Gavriila Puskin,
Krakkóból gyorsfutárt küldött ma hozzám.

SUJSZKIJ Na!

PUSKIN Érdekes újságot ír az öcskös.

A Rettegett fia... várj csak.
(Az ajtóhoz megy, és körbékémlél)

A herceg,
Ő, akit Borisz rögeszméje ölt meg...

SUJSZKIJ

Nem valami nagy újság.

PUSKIN

Türelm!

Gyimitrij él.

SUJSZKIJ

Hé, ez aztán az újság!
A herceg él! Porhintés a javából.
Ez minden?

PUSKIN

Mondom, csak várd ki a végét.
Bárki legyen: az élő herceg vagy csak
A képében kísértő könnyű szellem,
Merész csaló, pofátlan önjelölt –
Csak egy a biztos: fölbukkant Gyimitrij.

SUJSZKIJ

Kizárt dolog.

PUSKIN

De Puskin látta őt,

Mikor először sétált föl a várba,
S litván nemesek sorfala előtt
A király titkos szobájába lépett.

SUJSZKIJ

Ki ez? Ki szalasztotta oda?

PUSKIN

Rejtély.

Csak annyit tudni, Visnyeveckinél
Volt szolga, s kilétét a betegágyon
Leplezte le a gyóntató előtt.
S a büszke úr, titkáról értesülve,
Maga kúrálta ki a betegágyból,
S magával vitte Zsigmond udvarába.

SUJSZKIJ

És mit pletykálnak meg a szemtelenről?

PUSKIN

Mondják, hogy értelmes, ügyes fiú.
Sok híve van. A Moszkvából szököttek
Mind istenítik. A latin papok
Egyek vele. Tenyerén hordja Zsigmond,
S mondják, minden lépését támogatja.

SUJSZKIJ

Míndez, barátom, olyan zavaros,
Hogy szinte belefájdul a fejem.
Bár semmi kétség: ez csak önjelölt lesz,
De csöppet sem veszélytelen az ügy.
Fontos hírt kaptál! eljut majd a nép
Fülébe, s akkor mennydörgős vihar lesz.

PUSKIN

Olyan vihar, hogy Borisz bölcs fejről
A korona egykönnyen lerepülhet.
Úgy kell neki! Ha úgy bánik velünk,
Mint Iván cár (ne éjjel emlegessük!).
Mit nyertünk, hogy nincs nyilvános kivégzés,
Hogy szégyenszemre, éles nyársra húzva
Nem zengünk Krisztushoz zoltárokat,
Hogy nem vetnek máglyára, és a cár
Botjával nem kotorász a parázsban?
Azóta biztonságosabb az élet?
Kegyvesztés fenyeget naponta, börtön,
Szibéria, barátsüveg, bilincs,
S egy koszlott lyukban – éhkopp vagy kötél vár.
Hol vannak a legnagyobb családok?
A Sesztunovok, Szickij hercegek,
A Romanovok, hol hazánk reménye?
Lecsukva, megkínózva, számüzötten.
Pont ilyen fényes jövő áll előtted,
Nem így van?... Itthon, mint Litvániában,
Nyakunkba ültetik az árulókat:
Csupa besúgót, akiket az udvar
Pénzelt le, s rögtön megeredt a nyelvük.
Épségünk függ az utolsó muzsiktól:
Ha rászolgált, se kaphat büntetést.
Most meg? – Eltörli a Szent György-napot!
Birtokon belül sem vagyunk urak.
Tetszik vagy sem: hízlald az ingyenélőt,
Ne merészeld kirúgni; és ha munkást
Fogadsz föl: mész a Jobbágyhivatalba.
Iván alatt se hallottunk ilyen
Jogsértésről! Hát jobb most a parasztnak?
Őt kérdezd. – Bújj elő, te önjelölt,
Csak próbaképpen állítsd vissza Szent György
Napját, s jön majd a tánc.

SUJSZKIJ

Pontosan így van. –

Viszont tudod mit, Puskin? Egyelőre
Hallgassunk erről.

PUSKIN

Mint a sir. Ne szólj, szám,
Nem fáj fejem. Értelmes vagy, veled
Még elbeszélgetni is élvezet.
És hogyha valami nyugtalanít,
Nem bírom ki, hogy veled meg ne osszam.
Ma este ráadásul mézed és
Selymes söröd oldotta meg a nyelvem...
Ég áldjon.

SUJSZKIJ A viszontlátásra, testvér. *(Kívézetli Puskit)*

CÁRI PALOTA

Fjodor, a trónörökös térképet rajzol. Kszényija hercegnő, a hercegnő Dajkája, később Borisz, Szemjon Godunov és Sujszkij

[KSZÉNYIJA (egy arcképet tart a kezében)

Szintiszta szájad
Nem szól ma hozzám,
S éber szemed sem
Szögezed énrám?
Szintiszta szájad
Becsukva régen,
Éber szemed mért
Hunytd le, szépem?...

Öcsike!... Öcsike! Szerinted a herceg hasonlított erre az arcképre?

FJODOR Mondom, hogy hasonlított.]

KSZÉNYIJA (megcsókol egy arcképet) Vidám vőlegényem, hercegő herceg, nem az ölembe ugrottál, nem a menyasszonyod ölébe, hanem a sötét sírbolt ölébe, a világ végén. Sohanapján megvigasztalódom, addig pedig téged siratlak.

DAJKA Ejnye, hercegnő! Sír a lány, és lehull a harmat; de feljön a nap, és főlészárítja a harmatot. Találsz majd másik vőlegényt, jóképű és rendes fiút. Összelegetedek, drága kislányom, a hercegedet [a te Iván hercegedet] meg elfelejted.

KSZÉNYIJA Nem, dadus, én halálában is hű leszek hozzá.

BORISZ (belép)

Mi az, Kszényija? Kicsikém, mi baj?
Két percig menyasszony: örökre özvegy!
Folyton a halott kéröd siratod.
A sors, kislányom, nem rendelte úgy,
Hogy osztozhassak boldogságokban.
Az ég, úgy látszik, megharagudott rám:
Utadat egyengettem, s ha szerencsénk
Elpártolt tőlünk: ártatlan vagy ebben.
– Hát te, fiam, mit rajzolgatsz? Mi ez?

FJODOR

A moszvai föld képe: birodalmunk
Alvégtől felvégig. Ez itt, ni: Moszkva,
Ez Novgorod, ez Asztrahány. Odébb
A tenger, álomszuszék permi erdők,
Ez meg Szibéria.

BORISZ

S a kacskaringós

Vonal, ami itt kígyózik?

FJODOR

A Volga!

BORISZ

Hogy gömbölyödik a tudás gyümölcse!
Mint hogyha fellegekbe nézegetnéd
Egész országunk – város, rét, folyóvíz...
Tanulj, fiam: tudomány fogja össze
A semmi élet tapasztalatát –
Egyszer, ki tudja! hátha nemsokára,
Az összes tartományok, melyeket te
Ügyes ujjal vetettél szűz papírra,
Kezed alá kerülnek egytől egyig;
Tanulj, fiam, hogy könnyebben fölérj
Az uralkodás nagy feladatához.

Belép Szemjon Godunov

Itt jön, hogy beszámoljon, Godunov.
(Kszényijához fordul)
Menj a szobádba, édes kincsem. Áldjon
Az ég, s vigasztaljon az Úr.

Kszényija a Dajkával el

Milyen hírt hoztál, Szemjon Nyikityics?

SZEMJON GODUNOV

Reggel Vaszilij herceg embere
S Puskin lakája tett nálam jelentést.

BORISZ Tovább.

SZEMJON GODUNOV

Puskin szolgája szolt először:

Tegnap reggel házukba érkezett
Krakkóból egy futár – s egy óra múlva
Egy sornyi válasz nélkül visszaküldték.

BORISZ Elfogni.

SZEMJON GODUNOV

Parancsomra üldözik.

BORISZ

Na és Sujszkij?

SZEMJON GODUNOV

Vendégül látta este

Barátait: Buturlinékát, mindkét
Miloszlavszkijt, Mihail Szaltikovot
És Puskit – meg jó néhány másikat;
Későn oszlottak szét. A házigazda
Puskinnal négyszemközt maradt, hogy aztán
Kettesben hosszan társalogjanak. –

BORISZ

Azonnal küldess Sujszkijért.

SZEMJON GODUNOV

Uram,
Magától jött el.

BORISZ

Akkor kéretem.

Szemjon Godunov el

A litván kapcsolat?! Mi a fene!...
A lázadó Puskinokat utálok,
De Sujszkijban sincs sokkal több bizalmam:
Amilyen hajlékony, olyan ravasz...

Belép Sujszkij

Herceg, beszélnem kell veled. De látom,
Magadnak is van mondanivalód.
Előbb beszélj te.

SUJSZKIJ

Felség, fontos újság,
Amit közölnöm kell –

BORISZ

Gyerünk.

SUJSZKIJ (halkan, Fjodorra mutatva)

Uram,

De hát...

BORISZ

Hadd tudja a trónörökös,
Hogy mit tud Sujszkij herceg. Kezdheted.

SUJSZKIJ

Litvániából jött hír...

BORISZ

Az a hír,
Amit Puskinnak gyorsfutár hozott?

SUJSZKIJ

Mindent tud! – Biztos voltam benne, felség,
Hogy a titok még nem jutott füledbe.

BORISZ

Nem számít, herceg; muszáj egybevetnem
A híreket; másképp hogyan tudom meg,
Mi áll a tények mögött?

SUJSZKIJ

Annyi tény,
Hogy Krakkóban feltűnt egy önjelölt,
Vele van a király s a főnemesség.

BORISZ

Mit mondanak? Ki ez az önjelölt?

SUJSZKIJ

Fogalmam sincs.

BORISZ

De... rám nézve veszélyes?

SUJSZKIJ

Tudjuk, felség, rangod sziklaszilárd:
Nagylelkűséggel, gazdag adománnyal
Rabjaid rokonszenvét nyerted el.
Te ne tudnád: a tökféjú tömeg
Hiszékeny, hűtlen: lázadásra hajlik;
Könnyen bedől a pusztá látomásnak,
S a pillanatnyi benyomásnak enged,
A tényekre süket, és közönyében
A szóbeszéddel tömködi magát,

S kedvére van a vakmerő csaló is.
 Hogyha e senkiházi kis kalandor
 Átlépi egyszer a litván határt,
 Mágnesként vonz egy csomó ostobát
 A föltámadott Gyimitrij neve.

BORISZ
 Gyimitrijé!... Tessék? A kisfiúé!
 Gyimitrijé!... Hogy? – Fjodor, hagyj magunkra.

SUJSZKIJ
 Vihar lesz: elvörösödött!...

FJODOR
 Uram,

BORISZ
 Engedd meg... Nem lehet. Menj most, fiam.

Fjodor kimegy

Gyimitrij!...

SUJSZKIJ
 Azért mindent ő se tud.

BORISZ
 Herceg, figyelj rám: intézkedj azonnal,
 Hogy Oroszországot Litvániától
 Kettőzött őrség zárja el; egyetlen
 Élő lélek se lépjen át határon;
 Lengyel földről hozzánk egy nyúl se fusson;
 Varjú se szálljon Krakkóból. Mehetsz.

SUJSZKIJ
 Megyek.

BORISZ
 Egy pillanat. Nem gondolod, hogy
 Szellemes a hír? Hallottál olyasmit,
 Hogy a halottak kikeltek a sírból,
 A törvényes cárt is kérdőre vonva:
 Egész nép választottját és jelöltjét,
 Akit a nagy pátriárka koronázott?
 Vicces, mi? Hé, te nem nevensz ezen?

SUJSZKIJ
 Én, felség?...

BORISZ
 Ide hallgass, hercegem!
 Mikor hírt kaptam: a fiút baj érte...
 Tisztázatlan körülmények között...
 Nyomozni téged küldtelek. Nohát, most
 Istenre és a szent keresztre esküdj,
 Lelkedre, áruld el az igazat:
 Ráismertél a meggyilkolt fiúra?
 Nem volt itt szemfényvesztés? Válaszolj!

SUJSZKIJ
 Esküszöm...

BORISZ
 Nem, Sujszkij, ne esküdjöz,
 Csak válaszolj: a herceg volt az?

SUJSZKIJ
 Ő volt.

BORISZ
 Gondold meg, herceg: kegyelmet ígérek,
 Régi csalást fölösleges haraggal
 Mért büntetnék? – De ha te most nekem
 Ravaszkodsz, akkor fiam életére
 Megesküszöm, hogy csúnya büntetés vár:
 De olyan büntetés, hogy Iván cár is
 Megfordul sírjában a rettenettől.

SUJSZKIJ
 Nem büntetésed szörnyű, csak gyanúd;
 Ravaszkodni hogy mernék én előtted?
 Vagy tévedhettem volna oly vakon,
 Hogy föl ne ismerjem Gyimitrijt? Testét
 A templomban háromszor körbejártam,
 Akárcsak Uglics mindegyik lakója.
 Tizenhárom hulla volt körülötte:
 Akiket agyonvert a nép... Azok már
 Oszlásnak indultak jól láthatóan,
 De tiszta volt a herceg gyermekarca:
 Üde és nyugodt, mintha csak aludna.
 A mély seben nem alvadt meg a vér,
 S nem változott egy arcvonása sem.
 Nem, fenség, semmi kétség, hogy Gyimitrij
 A sírban nyugszik.

BORISZ
 Elég. Elmehetsz.

Sujszkij el

Hú, de nehéz!... Nem kapok levegőt...
 Ami vérem csak van, egyszeriben
 Arcomba szökkent, s nem akart leszállni...
 Ezért van hát, hogy tizenhárom éve
 Meggyilkolt gyermeket mutat az álom!
 Igen, igen – már értem! Hát ezért.
 Ki lehet pokoli ellenfelem?
 Ki támad rám? Csak árnyék, pusztá név –
 Árnyék szaggassa le rólam a bíbort?
 Egy hang fossza ki örökösömet?
 Meghibbantam talán, hogy rettegek?
 Fújj rá a káprázatra – nincs sehol.
 No, csak határozottan, félelmet nem
 Mutatva, s félvállról se véve semmit...
 De nehéz vagy, Monomah koronája!

KRAKKÓ, VISNYEVECKI HÁZA

Az Önjelölt, Csernyikovszki páter, később egy szolga, Gavrila Puskin, Kurbszkij, Szobanyiszki, Hruscsov, Karéla és a Költő

ÖNJELÖLT

Ne félj, atyám, nem lesz fönnakadás;
 Népem természetét jól ismerem;
 Mert istenfélő: tart a tombolástól,
 A cár példája pedig szent előtte.
 Vedd hozzá a közömbös béketúrést.
 Kezeskedem: nem telik bele két év,
 Egész népem és az északi egyház
 [Egész népem és a keleti egyház]
 Péter helytartóját elismeri.

PÁTER

Segítségére Szent Ignác legyen,
 Ha majd a jobb idők eljönnek egyszer.
 Mindaddig rejsd az égi kegyelem
 Magvait a lelkedbe, hercegem,
 Mert néha pont a hit parancsa, hogy
 Szinlelj a megkerült világ előtt;
 Szavakból, tettekből ítél az ember –
 Szándékod Isten látja egyedül.

ÖNJELÖLT

Ámen. – Ki kopog?

Belép egy szolga

Szólj ki: fogadunk.

Kitáruul az ajtó, oroszok és lengyelek csoportja lép be

Barátaim! Holnap elindulunk
 Krakkóból. Nos, három napig tenálad
 Fogok megszállni, Szamborban, Mnyisek.
 Tudom, hogy várad vendégszerető,
 És nemes pompa emeli a fényét,
 S híres fiatal háziasszonyáról –
 Remélem, csodálatos Marinádat
 Megláthatom majd. Ti meg, orosz és
 Litván barátaim: testvéri zászlót
 Emeltek közös ellenségeink
 S a minden hájjal megkent tolvaj ellen;
 Szláv harcosok, régen várt háborúba
 Fogom vezetni erős csapatunkat. –
 Új arcokat látok közöttetek.

GAVRILA PUSKIN

Jöttek, hogy kardot s rangot kérjenek
 Kegyességedtől.

ÖNJELÖLT

Zene füleimnek.
 Hozzám, barátaim. – Puskin, ki ez
 A csinos fiú?

GAVRILA PUSKIN Kurbszkij herceg.

ÖNJELÖLT Nagy név!
(*Kurbszkijnak*) Rokona volnál a kazányi hősnek?
KURBSZKIJ

A fia.

ÖNJELÖLT Él-e még?

KURBSZKIJ Nem, rég halott.

ÖNJELÖLT

Nagy koponya – tanácsban, háborúban!
Bár attól fogva, hogy litván sereggel
Jelent meg Olgin alatt, mint a számlát
Kiegyenlítő, mérges bosszúálló –
A fáma hallgat róla.

KURBSZKIJ Az apámat

Volhíniában érte az öregség,
A birtokain, amelyeket egykor
Báthortól kapott. Teljes magányban
A tudomány volt összes öröme;
De megnyugvást a munka sem hozott:
Fiatalsága földjét emlegette,
Úgy vágyódott utána mindhalálig.

ÖNJELÖLT

Szerencsétlen! Micsoda fény övezte
Lármás, viharos élete delén!
Örülök, hogy nemes leszarmazottja
Legalább kibékül az anyafölddel.
Apáink botlását ne emlegessük.
Béke porukra! Kurbszkij, adj kezet!
Nem furcsa? Kurbszkij fia vezeti
A trónra, kit? Hát – Iván cár fiát...
Nekem kettő kell: ember és körülmény. –
Te?

SZOBANYSZKI

Szobanyszki, szabad lengyel nemes.

ÖNJELÖLT

Üdv és tisztelet, szabadság fia!
Egyharmad zsoldját még ma kapja meg. –
Ők kicsodák? Ráismerek hazám
Viséletére. Persze, mieink.

HRUSCSOV (*földig hajol*)

Úgy van, fenséges úr. A te elűzött,
Odaadó jobbágyaid vagyunk.
Moszkvából menekültünk kegyvesztetten
Hozzád, a cárhoz – kész vagyunk fejünket
Tökére tenni, hogy megannyi holttest
A cári trón lépcsőfoka legyen.

ÖNJELÖLT

Föl a fejjel, ártatlan áldozat –
Érjek csak egyszer Moszkva kapujáig,
Borisz fog megfizetni mindenért.
[Érjek csak egyszer Moszkva kapujáig,
Méltóképpen leszámolunk Borisszal:
Én is, ti is. Mondd, Moszkvában mi újság?

HRUSCSOV

Még minden csöndes, egyelőre. Néped
Tud már a hercegi föltámadásról.
Sőt, sokfelé olvassák a kiáltványt.
Mindenki téged vár. Nemrég Borisz két
Bojárt felkötöttet, mert asztaluknál
Titokban rád emeltek poharat.

ÖNJELÖLT

Két balszerencsés, fölkoncolt bojár!
De szemet szemért! Jaj lesz Godunovnak!
Mondd, mit beszélnek róla?

HRUSCSOV Bezárkózott

A hűvös palotába. Dühös és
Goromba. Büntetést oszt. És betegség
Támadta meg... Már nem húzza sokáig,
Sőt, állítják: utolsó perce sincs
Messze.

ÖNJELÖLT

Mint nagylelkű ellenfele,
Borisznak hirtelen halált kívánok;
Gonosztevőnek jobb is úgy. De kit
Szándékszik örököséül jelölni?

HRUSCSOV

Szándékait idáig nem tudatta,
De alighanem kisebbik fiát,
Fjordort választja majd ki cárul.

ÖNJELÖLT

Számításaiba még hiba csúszhat.]
Ki vagy?

KARÉLA Kozák. Hozzád küldött a Dontól

Az atamánok bátor csapata,
Fő- és közrendű kozák katonák,
Hogy látva tiszta, cári arcodat:
Előtted meghajoljak a nevükben.

ÖNJELÖLT

Ismerlek, Don! Tudtam, hogy táboromban
Lobogsz, lófarkas kozák lobogó!
Szívükből köszönjük doni seregünknek.
Jól tudjuk, a kozákság sorsa ma
Jogfosztottság és zsarnok elnyomás;
De hogyha Isten megsegít, s apáink
Trónjára lépünk, majd a régi renddel
Jutalmazzuk meg a hű és derék Dont.

KÖLTŐ (*közeledik, mélyen meghajol, és elkapja Griska kabátjának szárnyát*)

Nagyherceg, tündöklő trónörökös!

ÖNJELÖLT

Te mit akarsz?

KÖLTŐ (*átnyújt egy papírlapot*)

Fogadd jóindulattal

A szorgos munka egyszerű gyümölcsét.

ÖNJELÖLT

Latin sorok! Mit látok?! Százszor áldott
A kard és líra násza, mert baráti
Babér fonódik mindkettőre, nemde?!
Észak ege alatt láttam világot,
De a latin múzsa hangja ismerősöm,
S a Parnasszus virágát kedvelem. [(*Olvasa a verset*)]

HRUSCSOV (*halkan Puskinnak*)

Ki ez?

PUSKIN Poéta.

HRUSCSOV ...Azt eszik vagy isszák?

PUSKIN

Hogy mondjam? Oroszul – rímfaragó vagy
Csepürágó...

ÖNJELÖLT Csodálatos sorok!]

Hiszek a poéták szent jóslatában.
Égő mellükben nem hiába forr
A buzgóság, mert áldott lesz a hőstett,
Ha jó előre megéneklik őket!
Gyere, barátom. Emlékeül fogadd el
Ajándékom. (*Köves gyűrűt ad neki*)
Ha sorsom rendelése
Beteljesült, s föltettem már az ősök
Koronáját: remélem, újra hallom
Hízelt hangod, forró himnuszod.
Musa gloriam coronat, gloriaque musam.
Barátaim, viszontlátásra holnap.

MIND

Mind harcra, harcra föl! Éljen Gyimitrij!
Éljen Moszkva hatalmas hercege!

MNYISEK HELYTARTÓ VÁRA SZAMBORBAN.

MARINA ÖLTÖZŐSZOBÁJA

Marina, Ruzja, később komornák

MARINA (*tükör előtt*)

Készen vagy már? Mi lesz? Pattanj már, lustaság!

RUZJA

Elnézést, mielőbb oldjuk meg ezt a kérdést:
Mit vesz föl, asszonyom? Smaragdos gyöngysorát,
Vagy inkább félholdas nyakékét?

MARINA Gyémánt fejdíszemet.

RUZJA

Remek! Emlékszik-e úrnóm? Akkor viselte,
Mikor az udvari díszünnepélyre ment.
Pompázott, mint a nap – belibbent a terembe,
Felhördült mind a gróf, pörgött sok dáma nyelve...
A bálban látta önt először a helyes
Fiatal Hotkevecs, mielőtt föbe lőtte
Magát. Azt mondják, elveszett,
Aki egyszer szemet vet önre.

MARINA

Nem tudsz sietni?

RUZJA

Sietek.

Jó apja számít önre: szent,
Hogy megkívánta önt a herceg:
Rajongását alig képes elrejtetni!
Már megsebezte: több seb kell neki,
S a döntő csapás lesz a legszebb.
A legkevesebb, hogy szerelmes.
Hónapja jött Krakóból, és itt
Felejtett el trónt és csatát,
Végigvedelt sok éjszakát,
Oroszt meg lengyelt sértve vérig.
Megérem-e, jaj, Istenem?...
Hogy lesz, mikor Gyimitrij – oldalán a
Cárnóval – bevonul fényes fővárosába?
Megtart, ugye remélhetem?!

MARINA

A cárnó én leszek... Ugye: kétségtelen?

RUZJA

Ha ön nem, hát ki más? Szépségével ki merne
Versenybe szállni? Vág az esze. – Persze,
Hisz a Mnyisek-család sosem volt második;
Aki önnél próbálkozik,
Boldog lehet, ha egy pillantás a jutalma...
Szerencsés a keze: akárki kapna rajta –
Legyen akár a francia
Trón várományosa esetleg.
De... szegényszagú ez a... h e r c e g,
Isten se tudja, ki fia.

MARINA

Holtbiztos: cári vér, elismerik akárhol.

RUZJA

Múlt télen mit csinált a pártfogolt?
Visnyeveck szolgája volt.

MARINA

Bújkált...

RUZJA

Ne is nyissunk vitát a cárról –
De úrnóm tudja-e vajon,
Hogy mit pletykálnak lent a téren?
Kiugrott kispap, és Moszkvából jött, nagyon
Hírhedt szélhámos azon a vidéken.

MARINA

Micsoda hülyeség!

RUZJA

Ezt én se hiszem el –
Annyit mondtam csupán: adjon hálát a sorsnak
A kispap, és örüljön a fontos pártfogónak;
Ön tünteti ki a kegyeivel.

KOMORNA *(beszálal)*

Egész vendégsereg!

MARINA

Látod, cicám: napestig
Se készülök el... A gyémántomat!
Te meg összevissza fecsegsz itt...

RUZJA

Mindjárt készen vagyunk.
A komornák sűrögnek-forognak

MARINA

Most leszek okosabb.

MNYISEK HELYTARTÓ VÁRA SZAMBORBAN

KIVILÁGÍTOTT TERMEK SORA

Zene. Mnyisek, Visnyeveck, Marina, Gyimitrij, hölgyek és urak

MNYISEK

Mással szóba sem áll, csak Marinámmal,
Csakis körülötte legyeskedik...
Ha ebből sem lesz esküvő, csalódom;
Gondoltad volna – valld be –, Visnyeveck,
Hogy cárnő lesz a lányomból? Na halljam!

VISNYEVECKI

Vannak csodák... S te gondoltad, Mnyisek,
Hogy Moszkva trónszékére lép a szolgám?!

MNYISEK

Na és micsoda lány az én Marinám?
Csak annyit kellett mondanom: „Vigyázz,
Ki ne engedd a kezedből Gyimitrijt!...”
Kész is van. Egyből hálójába fonta.

A zenekar polonézt játszik. Mint első pár az Önjelölt jön Marinával

MARINA *(halkan Gyimitrijnek)*

Jó: akkor holnap este tizenegykor
A szökőkút mellett, a hársfasorban.

Különválnak, másik pár jön

ÚR

Hogy mit eszik rajta Gyimitrij?!

HÖLGY

Mégis?

ÚR

Az alakját nézd.
Márványból faragták.
Szája merev, mosoly sincs a szemében...

HÖLGY

Nem szépfiú, de elviselhető a
Külseje: mégis cári származás.

Újabb pár jön

HÖLGY

Mikor fegyverkeztek?

ÚR

Döntsön a herceg.
Készen vagyunk. De Gyimitrijel együtt
A kisasszony minket is foglyul ejtett.

HÖLGY

Fogságnak nem rossz.

ÚR

Persze, hogyha ön...

Különválnak. Lassan kiürülnek a termek

MNYISEK

Mi, veteránok nem vágyunk a táncba,
Nem csábíthat mazurka hangja sem,
Hogy kézcsókot dobáljunk szerteszét...
Hogy is feledném hódításainkat!
Ez savanyúbb világ, mint volt a régi:
E kisfiúkban, sajna, semmi tűz nincs,
Széplányok kedve sem a tegnapi –
Valljuk be, minden untat már, barátom.
Hát hagyjuk őket, húzódjunk mi félre:
Kinyitatomok egy pókhálós palackot,
Magyar bort, pontosan százéveset,
S kortyolgatunk kettesben a sarokban
Az illatos léből, mely sűrű, mint az
Olaj. És közben egy s mást megbeszélünk.

Gyerünk, testvér.
VISNYEVECKI Pompás, gyerünk, barátom.

KERT. SZÖKŐKÚT

Éjszaka. Gyimitrij, Marina

ÖNJELÖLT (jön)

Itt a szökőkút. Idejön a lány.
Állítom, nem születtem nyúl szívűnek;
A veszély előtt lelkem meg se rezdült,
Mikor farkasszemet néztem vele.
Életfogytiglan fogság várt, kopók
Úztek – s a bátorság nem szállt inamba,
Kockáztattam, s a láncot elkerültem.
De most... lélegzetem miért akad fönn?
A finom remegés – leküzdhetetlen?
A túlfeszített vágtyól reszketek?
Nem – rettegés ez. [Pontosan mitől is?
Magam se tudom.] Reggel óta vártam
E titkos találkozót Marinával,
Jól átgondoltam, mit mondjak neki;
Fejecskéjét úgy szédíthetem el,
Ha Moszkva cárnőjének szólitom...
Hát itt a perc – nem jut eszembe semmi.
Nyelvem nem áll a bemagolt szavakra;
Szenvedélytől kódós a képzelet...
Valami megvillant... Halk surrogás... Csönd.
De nem, csalóka holdvilág csupán,
Csak szellő neszezése...

MARINA (jön) Hercegem!

ÖNJELÖLT

Ő az! Ereimben megfagy a vér.

MARINA

Na, Gyimitrij!

ÖNJELÖLT Behízelgő a hangja.

(Marina felé fordul)
Eljöttél végre?! Te futsz a karomba,
Te jössz az éjszaka leple alatt?
Milyen lassan telt egyhangú napom!
Milyen hosszúra nyúlt a naplemente!
Milyen sokáig vártam félhomályban!

MARINA

Az óra elfut – drága az időm.
Nem azért adtam itt neked találkát,
Hogy halljak pár érzelgős szölamot
A vágtyóról. Szóra nincs szükség. Tudom:
Szeretsz. Hát idehallgass: eltökéltem,
Hogy sorsom összekötöm a te kétes,
Mozgalmas sorsoddal. Várj csak; cserébe
Egyetlen feltételem van, Gyimitrij:
Elvárom, hogy legtitkosabb ügyedről
Beszámolj, lelked legmélyét kitárd,
Szándékaid, sőt aggodalmad is –
Hogy szép utunkra bátran, kéz a kézben
Induljak veled – nem vak csitriként,
Nem mint begerjedt férfi buta bábja,
Főleg nem úgy, mint szótlan ágyasod;
Hanem mint egyenrangú feleség,
A moszvai felség jobbik fele.

ÖNJELÖLT

Csak egy órára engeddd elfelednem
A tervek izgalmát és gondjait!
Felejtsd el most te is, hogy aki itt áll,
A trónszék várományosa. Marina!
Lásd bennem választott szerelmesed,
Kit boldogíthat egy tekinteted –
Hallgasd csak végig udvarlód szavát,
S tudd meg, mi lakik bennem legbelül.

MARINA

Ne most, herceg. Késlekedsz, és eközben
A pártfogóid rajongása lankad;
Óránként válik veszély vagy nehézség
Még veszélyesebbé és nehezebbé,
Máris kering néhány tromba pletyka,
S az újdonságot más új váltja föl;
És Godunov sem alszik ezalatt...

ÖNJELÖLT

Mit Godunov! Hatalma van Borisznak
Az én utam s a te szíved fölött?!
Ugyan. Most már egykedvűen tekintek
Trónjára és cársága erejére.
A te szerelmed... Élet-e az élet,
És állam-e az állam nélküle?
Egy ócska viskóban, a pusztá mélyén
Pótolhatnád a cári koronát.
Szerelmed –

MARINA

Nagy szégyen, ha elfelejted

Szentséges, magas hivatásodat:
Királyi rangod drágább kell legyen
Vak élvezetnél, földi csábításnál –
Nem mérhető az össze semmivel.
Nem megyek feleségül lihegő
Kölyökhöz, aki testemért rajong;
De kezem nyújtom ünnepélyesen
A moszkvai trón várományosának,
A hercegnek, kit megmentett a jó sors.

ÖNJELÖLT

Ne szórakozz velem, kicsi Marina!
Ne mondd, hogy rangom választottad, és
Nem engem. Marina, nem is tudod,
Micsoda sebet ejtesz rajtam így...
Csakugyan?!... Mindig a bizonytalanság! –
Mondd csak: ha mégse cári születést
Kapk az osztásnál, akkor mi van?
Ha senki lennék, nem Iván fia,
A réges-rég elfelejtett kölyök:
Kihúztad volna akkor ezt a kártyát?

MARINA

Gyimitrij vagy, világos, nem lehetsz más;
Az osztás rendben is van.

ÖNJELÖLT

Hé, elég:

Hogy osztozkodhatnék én egy halottal
A nőn, aki csak hozzá tartozik?
Elég az alakoskodásból! Tudd meg
Az igazat: Gyimitrijed halott,
Réges-rég elkaparták – föl se támadt.
S ha tudni akarod, ki vagyok én?
Tessék, megmondom: egy szegény csuhás,
Ki unta a kolostor reguláit!
Az elszánt tervet szőrscsuhám alatt
Főztem ki – képedjen el a világ;
A cellából meglépve Ukrajnába
Szöktem. Féktelen kozákok között
Lóval, szablyával bänni megtanultam;
Nálatok meg – fedőnevem: Gyimitrij –
Átvertem néhány lengyel fafejet...
Na ehhez mit szólsz, beképzelt Marina?
Kielégítő volt a vallomás?
Miért hallgatsz?

MARINA

Jézusom, ezt a szégyent!

Mély csönd

ÖNJELÖLT (magában)

Hogy elkapott a hirtelen harag!
Sok munkával fölépített szerencsém
Egyszer és mindenkorra tönkretettem.
Mit tettem, agyament?
(Fennhangon) Látom, na, látom,

Széggyelled sötét kapcsolatodat.
Hát mondd ki gyorsan sorsdöntő szavad;
Egész jövőmet adtam a kezébe.
Dönts: megvárom. *(Térdre veti magát)*

MARINA Állj föl, kis önjelölt, te!
Csak nem hiszed, hogy térden állva sírhatsz,
Mint együgyű kislány előtt szokás?
A becsvágyót is megpuhíthatod?
Tévedsz, barátocskám: előszobázott
Nálam már fényes gróf, lovag nem egy;
Azért háritottam volna el őket,
Hogy most te, a kiugrott szerzetes...

ÖNJELÖLT
Ne nézd le a fiatal önjelöltet!
Lehetnek rejtett képességei,
Föllendíthetik a moszkvai trónra,
És általuk kezéd is elnyeri...

MARINA
Vagy kötelel nyersz általuk, pimasz!

ÖNJELÖLT
Bűnös vagyok: hajtott a büszkeségem,
Hogy Istent és fölkentjeit becsapjam;
A világ képébe hazudtam, és nem
A tiédbe; tiszta vagyok előtted:
Nem ítélhetsz, téged nem szedtelek rá.
Az egyetlen szentség voltál, az egy!
Előtted nem játszottam meg magam.
A féltékenység elmebaja, csak
A szenvedély képes, hogy rávegyen
Az egyenes beszédre.

MARINA Ezzel henegepsz,
Te örült? Ki kért tőled vallomást?
Ha bűvészként, nevenincsen csavargó,
Két népet el tudtál kábítani,
Kötelességed volna legalábbis
A saját sikeredhez hú maradni,
Hogy mélységes mély és makacs titokként
A saját álruhátat biztosíthasd...
Barátom, rád bízhatom-e magam,
Felejtve származásom és szemérmem?
Hogy kössem össze sorsom a tiéddel,
Mikor te magad ilyen hebehurgyán
Lelepleznéd a szégyenfoltod is?
Szerelmes vagy belém, azért fecsegsz!
Csodálom, hogy merő jóindulatból
Apámnak nem tárulkozol ki mégsem;
Nem vallasz színt Zsigmondnak szeretetből;
Na és hogy – buzgó igyekezetemben –
Nem árulkodsz még Visnyevecké úrnak...

ÖNJELÖLT
Megesküszöm neked: csakis te tudtad
Kiszédni belőlem az igazat.
Megesküszöm, hogy semmikor, sehol,
Se asztalnál, sok féleszű pohártól,
Se bizalmas, baráti társaságban,
Se kés alatt, se forró vasfogók közt
Súlyos titkát nem adhatná ki nyelvem.

MARINA
Esküdözöl! – Elhinnem is muszáj?
Jó, elhiszem! – Megtudhatnám, mire
Esküdsz? Esetleg Isten szent nevére,
Mint jezsuiták józan követője?
Vagy becsületedre, dicső lovag?
Vagy egyszerűen cári szavadat
Adod, cárocška? Halljam! Most beszélj.

ÖNJELÖLT *(büszkén)*
Fiává fogadott a Rettegett
Árnyéka, Gyimitrij nevét rám ruházta;
A szomszéd népeket összezavarta,
S áldozatnak jelölt ki: Boriszt –
Herceg vagyok. Megalázkodni nagy
Szégyen egy öntelt lengyel lány előtt. –
Boldogulj nélkülem. A háborús
Játék, égető feladataim

Majd elhomályosítják arcodat –
Nagyon gyűlölni foglak, hogyha majd
Eltűnik vágyam és veled a szégyen!
Útra kelek – kötél vagy korona
Várja Oroszországban fejem;
Nyílt harcmezőn talán hősként halok meg,
Vesztőhely vérpadján mint bűnöző:
Te semmi szín alatt se vagy a társam,
Sorsomban semmiképp sem osztozol;
És százszor sírod vissza, meglehet,
A lehetőséget, amit kihagytál.

MARINA
És ha elképesztő csalásodat
Előbb tárom nyilvánosság elé?

ÖNJELÖLT
Szívem, nem gondolod, hogy berezeltem?
Lengyel fruskának jobban hisznek, mint egy
Orosz hercegnek?! – Csak hogy tudd: sem a
Király, se a pápa, még a főurak sem
Rágódnak sokat rajta: mi igaz.
Gyimitrij vagyok vagy sem – egyre megy.
Ürügy vagyok viszályra, háborúra.
Nekik csak indok kell – téged pedig
Mint bajkeverőt elnémitanak.
Isten veled.

MARINA Állj meg, herceg. Na, végre
A férfit hallom, nem a kisfiút.
S ez, herceg, összebékíthet veled.
Felejtjük el félnótás kitörésed:
Gyimitrijt látom újra. Csak – figyelj!
Idő van, ébresztő, ne késs tovább;
Indulj ezredeiddel Moszkva ellen –
Söprögess ki a Kremlt, és ülj a trónra,
Aztán küldj értem lánykérőbe embert;
De – Isten a tanúm – amíg a trón
Lépcsőfokát nem érintette lábad,
Míg Godunovot le nem taszítottad:
Nem hallgatok szerelmes maszlagot. *(Elmegy)*

ÖNJELÖLT
Hé, könnyebben bánok el Godunovval,
És ejtek át házi jezsuitát,
Mint egy nőt! A pokolba! Kifulladtam.
[Mint egy nőt! A pokolba! Nincs erőm.]
Gáncsot vet, csúszik, kisiklik kezedből,
Gyűrűzik, bosszant, szisszen, és beléd szúr:
Kígyó! kígyó! Nem ok nélkül remegtem.
Kis hája csak, hogy föl nem buktattot.
De annyi szent: a sereg holnap indul.

A LITVÁN HATÁR

1604. október 16. Kurbszkij herceg és az Önjelölt, mindketten lovon. Az ezredek a határhoz közelednek

KURBSZKIJ *(elsőként vágat be)*

Hát itt van végre! Az orosz határ!
Hazám, szent Oroszország, hódolok!
Az idegen port piszokként lerázom
Ruhámról – szippantok a levegőből:
Ismerős és finom!... Vigasztalódhatsz,
Apám, szinte ropognak az örömtől
Sírjukban is száműzött csontjaid!
Örökölt kardunk megvillanhat újra:
Híres kard, réme a sötét Kazánynak,
A cári Moszkvát óvó tiszta penge!
Remélve várt uralkodó nevében
Foroghat majd a véres dáridóban.

ÖNJELÖLT *(csöndesen léptet, lehajtott fejjel)*
Milyen szerencsés fickó! Tiszta lélek:
Dicsőség és öröm játéktere!
Lásd, kimondhatatlanul irigyellek,
Kurbszkij fia! Felnőttél számkivetve,

Apádat ért sérelmet elfelejtve;
S hogy síron túl tedd jóvá bűneit,
Készülsz, hogy véred ontsd Iván fiáért;
Hogy visszaadhasd országának a
Törvényes cárt... Nemes ügy, igazad van:
Csoda, ha izzik minden porcikád?

KURBSZKIJ

Nem ugyanezért lelkesedsz te is?
Előtted Oroszország, a tiéd.
Saját embereid várnak: a te
Moszkvád, Kremléd és államod.

ÖNJELÖLT

De itt orosz vér fog ömölni, Kurbszkij.
Ti tiszták vagytok – cártét küzdőtök,
De testvérharcba hívlak, hogyha lengyelt
Viszek oroszra, s mutatom a Moszkva
Felé vezető utat a mohóknak!...
De bűnöm ne az én fejemre szálljon –
Hulljon csak rád, királygyilkos Borisz! –
Előre!

KURBSZKIJ Előre! Jaj Godunovnak!

Elvágatnak. A seregek átlépik a határt

A CÁRI DUMA

Cár, Pátriárka, Első és Második Bojár, Baszmanov, Sujszkij

CÁR

Eszem megáll! Egy szélhámós, szókótt pap
Rablóbandát irányít ellenünk,
S levélben fenyeget! Betelt a mérték!
Ideje megfékezni a bolondot! –
Indulj, Trubeckoj, s te, Baszmanov, elkel
A segítség legjobb vezéreimnek.
[Te pedig, Trubeckoj, s te, Baszmanov,
Ti töltitek be a vezéri posztot.]
Csernyigovot szorongatja az örült,
A város fölmentésre vár.

BASZMANOV

Uram,

Még három hónap sem telik bele,
S az önjelöltnek híre-hamva sem lesz;
Vasketrecben hozzuk Moszkvába, mint
Egzotikus vadállatot szokás,
Isten legyen tanúm.

Trubeckojjal együtt el

CÁR

A svéd király

Követek útján szövetséget kínál;
De nem szorulunk külföldi segílyre;
Van saját katonánk is épp elég,
Hogy visszaverjünk árulót s polákokat.
Elutasítottam.

Te, Scselkalov, küldj
Utasítást összes parancsnokomnak,
Hogy lóra kapva, hívjanak be minden
Hadjótelest a régi rend szerint –
És szedjék össze a kolostorokból
A papok szolgálóit. – Valaha,
Mikor hazánkat veszély fenyegette,
A barátok maguk mentek csatába –
De most szükségtelen zaklatni őket;
Elég, ha imádkoznak értünk. Így szól
A cár parancsa s a bojári döntés.
S most fontos kérdésben határozunk;
Tudjátok jól: az önjelölt pimasz
Álhíreket röppent föl mindenütt;
És szétpostázott körlevelei
Félelmet s kételkedést hintettek el;
Az utcákon párttűző pletyka jár,

S főnek a fejek... jegeljük le őket!
Szeretném a vérontást elkerülni,
Hogyan s mivel? Ezt döntsük el. Először
Te mondd el, szent atyám, a véleményed.

PÁTRIÁRKA

Áldott legyen a Fönnyaló, aki
Kegyelmet és józan türelmet oltott
Lelkedbe, nagyszerű uralkodóknak;
A bűnözők halálát nem kívánod;
Kivárod, míg belátják tévedésük:
Be is látják, s akkortól az igazság
Napja süt ránk.

Istenfélő rabod

A világi ügyekhez nem konyít,
De nézetét hadd ossza meg veled.

Az ördögfajzat áruhás barát
Gyimitrij szerepét játssza a népnek;
És szemtelenül a herceg nevével
Takarózik, mint egy lopott palásttal;
De tépjük csak le róla jelmezét –
Meztelenségében megszégyenül.

Maga az Isten ad kezünkbe eszközt:
Tudd meg, felség, éppen hat éve történt
– Abban az évben, amikor az Úr
Kezedbe adta a cári jogart –,
Meglátogatott egyik este egy
Hajlott hátú pásztor, ősz öregember,
S elképesztő titkot közölt velem.

Így szólt: „Gyerekkoromban megvakultam,
S azóta nem láttam sem éjszakát,
Se nappalt: mindhiába gyógyítottak
Ráolvasással és szagos füvekkel;
Hiába mentem nagy csodatevőkhöz,
Kolostorokba térdet hajtani;
Hiába mosdattam sötét szemem
A szent forrásokból mert gyógyvizekben;
Látásomat nem adta vissza Isten.
Így aztán leszámoltam a reménnyel,
Vakságom megszoktam, s a látott dolgok
Álmomban sem köszöntek vissza már.
Ha álmodtam: csak hangokat. De egyik
Mély álmomban gyerekhang szólított:
»Kelj föl, apó, és Uglics városába
Indulj, ott áll a Színeváltozás
Temploma; síromnál mondd egy imát,
Az Úr kegyes – s én járok közben érted.«
[S bűneiden megkönyörül az Úr.]
– De hát ki vagy te? – faggatom a hangot.
»Gyimitrij herceg; tudd, az Ég királya
Befogadott az angyalok karába,
S nagy csodatevő lettem általa! [leszek általa!]
Indulj, öreg.« Reggel az jár eszemben:
Miért is ne? Hát hogyha csakugyan most
Ajándékoz meg a gyógyírral Isten...
Gyerünk – s a hosszú útnak nekivágtam.
Elérve végre Uglicsot, belépek
A szentegyházba, misét hallgatok,
S az áhíttától elered a könnyem,
[Zápor patakzik, mintha könnyeimmel
A vakság is lehullana szememről.]
Zápor patakzik, mintha két szememből
A vakság csorogna ki könnyeimmel.
Mikor a nép szétoszlik, unokámhoz
Fordulok: »Iván, vezess most Gyimitrij
Herceg sírjához.« És a kisfiú
Odatámogat... Míg a sír előtt
Félhangosan mormoltam az imát,
A szemem is kitisztult. Újra láttam
Isten napját; a fiút és a sirt is.”
Felség, így adta elő az öreg.

*Általános megkönyörülés. A beszéd hátralevő részében Borisz néhányszor meg-
törli kendőjével az arcát*

És akit csak Uglicsba küldtem akkor,
Tanúsította, mennyi nagybeteg
Szerzett hasonló módon enyhülést
A trónörökös koporsója mellett.
Azt tanácsolom, hozasd át a Kremlbe
A szent ereklyét: közszemlére tesszük
Az Arhangelszki egyházban. S a nép
Átlátja majd a szélhámós csalását,
S az ördög műve porként szerte hull.

Csőnd

SUJSZKIJ

Ki ismeri a Magasságos útját,
Szent életű atyám?! Mert én bizony nem.
Egy gyermek porhüvelyének is adhat
Örök álmot, csodatevő erőt;
De muszáj, hogy a pletykát elfogultság
Nélkül, higgadtan vizsgáljuk fölül;
Állást foglalhatunk-e zavaros
Időkben ilyen horderéjű úgyról?
Nem mondják majd, hogy szent relikviákból
[Nem mondják majd, hogy vallásos malasztból]
Faragtunk magunknak világi fegyvert?
A nép korlátolt, és ingadozik,
[A nép már így is elég izgatott,]
A pusmogásnak úgy sincs vége-hossza:
Minek a fejüket összezavarni
Egy nem várt, rendkívüli újdonsággal?
Fontos, hogy még irmagját is kiirtsuk
A csuhásról keringő szóbeszédnek;
De erre van egyszerűbb módszer is. –
[Így, jó uram, ha megparancsolod,]
Így, jó uram, hogyha megengeded,
Én magam állok ki a nép elé,
Hiszékenységükért leszidom őket,
S leleplezem a szélhámós csavargót.

CÁR

A legjobb megoldás! – Szent pátriárka,
Fáradj be, kérlek, ide a szobába:
El kell beszélgetnünk még erről-arról.

El, valamennyi bojár követi

EGYIK BOJÁR *(halkan a másikhoz)*

Észrevetted, hogy elsápadt a cár,
És arcáról csöpögött a verejték?
[S hideg veríték folyt végig az arcán?]

MÁSIK BOJÁR

Bevallom, rá se mertem nézni; sőt
Lélegezni se, nemhogy mocorogni.

EGYIK BOJÁR

De Sujszkij kivágta magát. Ügyes!

AZ ÉSZAK-NOVGORODI SÍKSÁG

1604. december 21. Csata. Margeret, Walter Rosen, Gyimitrij, katonák

KATONÁK *(összevisszaságban menekülnek)* Végünk! Végünk! A trónörökös!
A polákok! Itt vannak a nyakunkon!

Margeret és Walter Rosen kapitányok jönnek

MARGERET Hová-hová? Allons... nem takarodsz vissza azonnal?

EGY MENEKÜLŐ Takarodj vissza te, ha olyan nagy kedved van hozzá,
nyomorult senkiházi.

MARGERET Quoi? Quoi?

MÁSIK MENEKÜLŐ Kvá-kvá! Könnyen brekegsz te, tengerentúli béka,
az orosz trónörökösre [Könnyen károgsz te, vadidegen varjú, az orosz
trónörökösre]; de mi pravoszlávok vagyunk.

MARGERET Qu'est-ce à dire pravoszlávok?... Sacrés gueux, maudites
canailles! Mordieu, mein Herr, j'enrage: on dirait, que ca n'a pas des

bras pour frapper, ça n'a que des jambes pour foutre le camp.

ROSEN Es ist Schande.

MARGERET Ventre-saint-gris! Je ne bouge plus d'un pas – puisque le
vin est tiré, il faut le boire. Qu'en dites-vous, mein Herr?

ROSEN Sie haben Recht.

MARGERET Tudieu, il y fait chaud! Ce diable de Önjelölt [Gyimitrij],
comme ils l'appellent, est un bougre qui a du poil au cul. Qu'en pen-
sez vous, mein Herr?

ROSEN Oh, ja!

MARGERET Hé! voyez donc, voyez donc! L'action s'engage sur les
derrières de l'ennemi. Ce doit être le brave Basmanoff, qui aurait fait
un sortie.

ROSEN Ich glaube das.

Németek jönnek be

MARGERET Ha, ha! voici nos Allemands. – Messieurs!... Mein Herr,
dites leur donc de se rallier et, sacrebleu, chargeons!

ROSEN Sehr gut. Halt!

A németek fősorakoznak

Marsch!

NÉMETEK *(elindulnak)* Hilf Gott!

Ütközet. Az oroszok megint megfutamodnak

LENGYELEK Győzelem! Győzelem! Dicsőség Gyimitrij cárnak!

GYIMITRIJ *(löháton)* Fújjatok takarodót! Győztünk. Elég lesz; kímél-
jétek az orosz vért. Takarodó!

Trombita harsog, dob pereg

A SZÉKESEGYHÁZ ELŐTTI TÉR MOSZKVÁBAN

Nép, kisfiúk, Öregasszony, az Ezelős, Borisz és a bojárak

EGYIK Na vajon, hamar végez-e a cár a templomban?

MÁSIK A misének vége; most van a könyörgés.

EGYIK He? És kiátkozták-e már azt a...

MÁSIK Ott álltam a templomtornácson, és hallottam, mikor a Duma
titkára elüvöltötte: Griska Atrepjev – eretnek!

EGYIK Hadd átkozódjanak; a hercegnek semmi köze ahhoz az At-
repjevhez.

MÁSIK És most éneklik a hercegért az Örök Világosságot.

EGYIK Örök Világosságot az elevennek? Majd megkapják a magukét az
istentelenek!

HARMADIK Hé, micsoda óbégatás ez? Csak nem a cár jön?

NEGYEDIK Nem, ez csak az eszelős.

*Belép az Ezelős, vaskalapban, önkínzó bilincsekkel teleaggatva, kisfiúkkal kör-
rűlvéve*

FIÚK Nyikolka, Nyikolka, Vassapka!... Hóha-hó!...

ÖREGASSZONY Hagyjátok békén a szent embert, ördögfiókák! –
Nyikolka, könyörögj értem, bűnösért.

ESZELŐS Aggyá, aggyá, aggyá egy kopejkát.

ÖREGASSZONY Nesze egy kopek, aztán emlékezzél meg rólam.

ESZELŐS *(leül a földre, és énekel)*

Telihold ragyog rád,
Kismacska miákol,
Kegyed várj, bolondom,
Az egek urától!

A kisfiúk megint körülveszik

KISFIÚ Szervusz, Nyikolka! Mondd csak, mért nem veszed le a sap-
kád? *(Megkocogtatja a vaskalapot)* Ni csak, hogy kong!

ESZELŐS Van ám egy kopejkám.
KISFIÚ Nem igaz! Mutasd csak. *(Kitépi a kezéből a kopejkát, és elszalad)*
ESZELŐS *(sír)* Elvették a kopejkámat! Bántják Nyikolkát!
NÉP A cár, jön a cár.

A Cár kilép a székesegyházból. Egy bojár előtte haladva alamizsnát osztogat a koldusoknak

ESZELŐS Borisz, Borisz! A gyerekek bántják Nyikolkát.
CÁR Adjatok neki alamizsnát. Miért sír?
ESZELŐS A kisfiúk bántják Nyikolkát... Parancsold meg, hogy vágják le őket, ugyanúgy, ahogy a herceget is levágattad.
BOJÁROK Tágulj innen, bolond! Fogjátok meg ezt az agyalágyultat!
CÁR Hagyjátok. Imádkozz értem, szegény Nyikolka. *(El)*
ESZELŐS *(utánakiált)* Nem és nem és nem! Nem szabad imádkozni Heródes királyért, nem engedi a Szűzanya. [Nem és nem és nem! Nem kell Heródesért imádkozni, nem engedi Jézus.]

SZEVSZK

Az Önjelölt, egy Fogoly, lengyelek. Az Önjelölt a híveitől körülvéve

ÖNJELÖLT
Hol a fogoly?
EGY LENGYEL Itt.
ÖNJELÖLT Vezessék elém.

Behozzák az orosz foglyot

Ki vagy te?
FOGOLY Rozsnov, moszkvai nemes.
ÖNJELÖLT Rógóta szolgálász?
FOGOLY Lassan öt hete.
ÖNJELÖLT Volt képed, Rozsnov, hogy fegyvert emelj Rám?
FOGOLY Parancs az parancs, nincs mit csinálni.
ÖNJELÖLT Harcoltál Szeverszkijnél?
FOGOLY Ott ragadtam Moszkvában, s két héttel lekéstem a Csatát.
ÖNJELÖLT És Godunov?
FOGOLY Szörnyen kikészült A vereség és Msztyiszlavszkij sebe Miatt... Helyette Sujszkijt állította A vezérkar élére.
ÖNJELÖLT És miért Hívatta Moszkvába Baszmanovot?
FOGOLY Érdemeit tisztséggel és arannyal Hálálta meg a cár. Baszmanov ott ül A Dumában.
ÖNJELÖLT Hasznosabb volt a harcban. Mi van Moszkvában?
FOGOLY Ott csönd, hála Isten.
ÖNJELÖLT És? Várnak engem?
FOGOLY Isten tudja; rólad Most nem nagyon mernek beszélni ott. Kinek a nyelvét vágják le, kinek A fejét – ez a divat mostanában! Ahány nap, annyi fej. A börtönök Dugig vannak. S ha hárman összejönnek A téren: nézd csak, egy kém már becsúszott! Godunov pedig szabadidejében Maga hallgatja ki a besúgókat. Egy-kettő, kész a baj; hallgatni jobb.
ÖNJELÖLT Irigylendő az élet Boriszékánál! Mi van a sereggel?

FOGOLY Mi lenne? Van Egyenruhája, ellátmánya: más Mi kéne?
ÖNJELÖLT Aztán mekkora a létszám?
FOGOLY Isten tudja.
ÖNJELÖLT Meglesz harmincezer?
FOGOLY Még összejöhöt ötvenezer is.

Az Önjelölt elgondolkozik. A körülötte állók egymásra pillantanak

ÖNJELÖLT És rólam mit gondolnak nálatok?
FOGOLY Az igazat megvallva, az a híred, Hogy (már bocsánat) tolvaj vagy, de jó Gyerek.
ÖNJELÖLT *(nevetve)* Majd tettekkel is bizonyítom! Barátaim, nem várjuk ölbe tett Kézzeled Sujszkij csapását; legyetek jók: Holnap megütközünk. *(El)*
MIND Éljen Gyimitrij!
LENGYEL Megütközünk! Ott ötven ezred áll, Itt jó, ha összeviszta tizenöt van. Tisztára megkergült.
MÁSİK LENGYEL Ugyan, barátom: Egy lengyel ötven ruszkival fölér. [Egy lengyel nem fél ötven ruszkitól.]
FOGOLY Bizony, fölér. De ha mérközni kell, [Messziről fölér. S ha mérközni kell,] Egytől is elszaladsz majd, nagyfőfájú.
LENGYEL Ha volna kardod, szemtelen fogoly, Akkor ezzel *(Kardjára mutat)* térítenélek észre.
FOGOLY Egy jó oroszoknak nincs szüksége kardra: Belekóstolhatsz ebbe is, *(Az öklét mutatja)* te hájfej.

A Lengyel gögösen végigméri, majd szó nélkül kimegy. Általános derűtlenség

ERDŐ

Önjelölt, Puskin, lengyelek. Távollab egy döglődő ló hever

ÖNJELÖLT Szegény lovam! Sebesen vágatott Alattam az utolsó ütközetben, Szaporán vitt, még vérben úszva is... Szegény lovam.
PUSKIN *(magában)* Tessék, siratja a Lovát! Mikor az egész sereget Mészlikbe aprították.
ÖNJELÖLT Hé, lehet, hogy Kimerítette a vérvesztéséget? Pihen.
PUSKIN Menj már! Most rúgja az utolsó.
ÖNJELÖLT *(odamegy a lovához)* Szegényke!... Hogy segíthetek? Vegyük le A kantárt és a nyeret: szabadon Pusztuljon. *(Leveszi lováról a kantárt és a nyeret)*

Néhány lengyel érkezik

Jó egészséget, urak.
Mit látok: Kurbszkij nincs közöttetek?
Láttam, mikor a csata sűrűjébe Vágott; vagy tízezer garázda penge Ingó kalászként lengett körülötte; De legfölül villogott az övé,

Szava túlharsogott minden kiáltást.
Hol van?

LENGYEL Fekszik a halál mezején.

ÖNJELÖLT

Fényesség a hősnék! Béke vele.
Kevesen maradtunk épen-egészben.
Áruló! Szemét zaporozsiak,
Kátyúba ti juttattatok! ti mocskok –
Hogy nem bírnak ki három perc nyomást sem!
Minden tizediket felköttem,
Pizskok! –

PUSKIN Akárki is a felelős,

Az hétszentség, hogy jó alaposan
Szétverték –

ÖNJELÖLT Nekünk kedvezett a helyzet!

Az élcspataikba már betörtem –
S a német kardok durván visszavertek;
Jó katonák, komolyan, rendkívül jók,
Ez tetszik – belőlük feltétlenül
Fölállítok egy testőrszázadot.

PUSKIN

Na és ma hol töltjük az éjszakát?

ÖNJELÖLT

Hát itt, az erdőben. Van kifogásod?
Ahogy virrad, megyünk; s ebédre Rilszkbe
Érünk. Jó éjszakát.

(Lefekszik, a nyeret a feje alá teszi, és elalszik)

PUSKIN

Szép álmokat.
Porrá verték, csak futva menekült,
De gondtalan, mint egy [békés] buta gyerek.
Nyilván vigyáz rá a Gondviselés;
Hát mi se lankadjunk, barátaim.

MOSZKVA. CÁRI PALOTA

Borisz, Baszmanov, később bojárak, szolgák, Fjodor, Pátriárka, cárné, Kszénnyija

CÁR

Legyőztük, jó: de mit nyertünk vele?
Addig ültünk hiú babérjainkon,
Míg összeszedte szétszórt csapatát,
S Putyivló fala alól fenyeget –
És mit csinálnak közben hőseink?
Kromnál állnak, hol egy marék kozák
Röhög rajtuk a lécpalánk mögött...
Szép kis dicsőség! Egy rakás töketlen!
Téged küldelek, légy parancsnokuk;
Nem származásnak, észnek szól a rang;
Rágódjanak csak rangfosztásukon;
Morogjon az arisztokrata csürhe,
Ha semmivé teszek egy rossz szokást.

BASZMANOV

Százsor szerencsés lesz a nap, uram,
Mikor az összes kiváltságlevél,
Szerzett jogokkal, rangsorokkal együtt
Máglyán ropog majd.

CÁR

Nincs messze a nap;
Csak a nép romboló kedvét [nyugtalanágát] csitítsam
Le előbb...

BASZMANOV

Mit törödsz vele? A nép
Titokban mindig lázadásra készül:
Zabláját rágja, mint a csökönyös ló;
Dühös, akár apjára a suhanc;
Na és? A lovas megüli lovát,
Suhancnak apja mondja meg, mi van.

CÁR

A ló ledobja néha lovasát,
Apja markából kikerül a gyermek.
A tömeg csak irtalmatlan szigorral
Fékezhető meg. Tudta ezt Iván,
Az orkáncsillapító, bölcs eszű cár,
S tudta rettentő unokája is.

A népnél nincs érzéke a kegyekhez:
Tégy jót vele – nem mondja: köszönöm;
Nyúzd és büntesd – rosszabbat úgy se gondol.

Belép egy Bojár

Na halljam!

BOJÁR

Külföldi vendégeink.

CÁR

Fogadom őket. Itt várj, Baszmanov.
Maradj: akad még beszélőnk. *(El)*

BASZMANOV

Királyi vérmérséklet! Becsülöm.
Isten segítse, hogy a nyomorult
Atrepjevet földre terítse, és
Oroszországnak még sok jót tegyen.
Fejében fontos gondolat fogant meg.
Nem kéne húlni hagyni! Ritka pálya
Nyílik előttem: Borisz letöri
A született nemesség szarvait!...
Vetélytársat harcban nem ismerék;
S a cári trónnál: én leszek az első...
Megtörténhet... Mi ez a sürgölődés?!

Izzgatottság. Bojárak és udvari szolgák futkosnak összevissza, csoportokba verődnek, és súgdolóznak [kiabálnak]

EGYIK

Orvost!

MÁSİK

A pátriárkáért azonnal!

HARMADIK

A herceget! A herceget akarja!

NEGYEDIK

Papot!

BASZMANOV

Mi történt?

ÖTÖDIK

Rosszul lett a cár.

HATODIK

A halálán van.

BASZMANOV

Azt ne adja Isten!

ÖTÖDIK

A trónon ült, és egyszer csak lefordult –
Szájából és füléből vér szivárgott.

Hordszéken behozzák be a Cárt; vele az egész cári család és valamennyi bojár

CÁR

Mindenki tünjön el – csak a fiamra
Vagyok kíváncsi.

Mindenki el

Ez pedig a vég;
Ölelj meg, búcsúzzunk, fiam: utánam
Te jössz a trónon... Ó, irtalmas Isten!
Mindjárt színed elé állok – de nincs
Idő bűnbánattal lemosni lelkem.
Érzem, fiacskám, drágább vagy nekem
Az üdvösségemnél... hát legyen így!
Alattvalónak szültek: illene,
Hogy senkiháziként végezzem is be;
De enyém lett a legfőbb hatalom...
Hogyan? Hagyjuk. Te így is tiszta vagy,
Mert jog szerint száll rád a korona,
Istennek én felelek egyedül...
Édes fiam, hazugsággal ne áltasd
Magad, s tények előtt ne húnyj szemet –
Te vész helyzetben veszed át a kormányt:
Rám ront egy közönséges önjelölt,
Minden fegyvere a pokoli név...
Kormányzó évek tapasztalatával
Tartottam féken zavargást, vizsályt;
A félelemtől vinnyogtak előttem;
Kussba parancsoltam az árulást –
Kis cár, neked nincs múltad, hisz gyerek vagy,

Viharral hogy birkózol, hogy derítesz
Fényt a csalásra, hogy oltasz tüzet?
De nagy az Úr! Bölcsé tesz fiatalt,
Erőssé gyámoltalant... Ide hallgass:
Először is válassz megbízható
Tanácsadót, idős és józan embert,
Ki népszerű, s a bojárak pedig
Hírét és származását tisztelik –
Mondjuk, Sujszkijt. A seregednek edzett
Vezér kell: küldd Baszmanovot,
S törd a bojárak felháborodását.
Kiskorodtól velem ülsz a tanácsban,
A kormányzás menetét ismered;
Ne módosítsd az ügyvitelt. Szokás
Az állam lelke. Visszaállítottam
Kényszerből a fővesztést, a toloncot –
Ha mindkettőt eltörlöd, áld a nép:
Áldotta már a nagybátyád is,
Mikor a Rettegett a trónra lépett.
Idő múltával, fokozatosan
Az állam gyepelőjét kurtábbra fogd;
S lazítsd, de ne engedd ki a kezedből...
Külföldiekhez közvetlen legyél,
Segítséget jószíval fogadd,
De óvd az egyház rendjét vasszigorral;
Szavakkal takarékoskodj; a cár
A pusztá csöndjébe sosem kiált;
Mint szent harang ércnyelve: csak csapást
És ünnepet szabad hirdetnie.

Édes fiam, most kényes korba lépsz:
A nők varázsa fölforralja véred.
De tartogasd még tisztaságodat,
Ártatlan ágyékodat és szemérmed:
Ki úgy nő fel, hogy serdülőkorában
Merül nyakig érzéki örömköbe,
Felnőttként vérszomjas lesz és goromba,
S elméje idő előtt elborul.
A családban mindig te légy az első;
Tiszteld anyádat – uralkodj magad;
Férfi vagy! cár vagy – nővéred szeresd,
Rajtad kívül nincs más oltalmazója.

FJODOR *(térden)*

Nem, nem – élj és uralkodj még sokáig:
Veled nőttünk, veled is pusztulunk.

CÁR

Köd száll szememre – elvégeztetett,
A sírgödör hűvöse...

A Pátriárka lép be, papok, mögöttük valamennyi bojár. Karon fogva vezetik a Cárnt, Kszényija zokog

Ki van ott?
A főpap jött... A szent nyiratkozás...
Ütött az óra, a cár szerzetes lesz –
Sötét koporsó méhe lesz a cellám...
De néhány percig, legfőbb pátriárka,
Még cár vagyok; halljátok hát, bojárak:
Itt áll, akire a koronát hagyom;
Kereszet csókolva esküdjetek
Hűséget Fjodornak... Jó Baszmanov,
Barátaim... Sírom szélén könyörgök,
őt szolgáljátok tiszta szívetekből!
Nemcsak fiatal, de romlatlan is.
Esküztök?

BOJÁROK

Esküszünk.

CÁR

Jó. Megnyugodtam.

Nézzétek el bűnös botlásaim,
Nyilvános és titkos sérelmeket...
Közelebb, szent atyám! én készen állok.

Megkezdődik a szerzetessé avatás szertartása. A nőket ajultan viszik ki

Baszmanov bevezeti Puskit

BASZMANOV

Magunk közt vagyunk, nyugodtan beszélhetsz.
Ezek szerint a megbízottja vagy.

PUSKIN

[Amíg Borisz életben volt, Gyimitrij
Veled sem tárgyalt. Megfordult a kocka:]
Baráti jobbát kínálja, s a legfőbb
Pozíciót a moszkvai tanácsban.

BASZMANOV

Fjodor már így is egkebe emelt.
A hadsereg fővezére vagyok,
A rangsort énmiattam szegte meg,
Bojárokkal dacolt – hozzá köt eskü.

PUSKIN

Jó, főlesküdtél a törvény szerinti
Örököse; s mi van, ha él a másik
Törvényes jogutód?...

BASZMANOV

Puskin, elég,
Ne ködösis itt; pontosan tudom,
Kicsoda ez.

PUSKIN

Litvánok, oroszok
Ismerték el, hogy valódi Gyimitrij,
Világos: én nem állok érte jót.
Lehet, hogy tényleg igazi Gyimitrij,
Lehet, hogy senkiházi önjelölt.
Csak annyi biztos, hogy előbb-utóbb
Borisz fia átadja neki Moszkvát.
[Borisz fia átadja neki trónját.]

BASZMANOV

Az országalma addig lesz a kis cár
Kezében, míg én mellette vagyok;
Istennek hála, harcos van elég!
Győzelmeimmel föltűzeltem őket,
Te, barátom, kit küldesz ellenem?
A kozák Karélát? Vagy Mnyiseket?
Mert sokat mondok, nyolcezren ha vagytok.

PUSKIN

Túlzás: annyit sem tudnánk összeszedni –
Neked mondom, hogy seregünk szemét,
Kozájkaink csak falvakat rabolnak,
A lengyelek nagyképűek meg isznak, [de gyávák]
Az oroszokra... kár szót vesztegetni...
Előtted ravaszkodjam? Tudod-e,
Miben rejlik az erőnk, Baszmanov?
Nem a létszám, nem a lengyel segítség:
A köztudat, hé! A közvélemény!
Fejedbe nem ütött szöveget Gyimitrij
Sok győzelme, vértelen hódítása:
Amikor egyetlen puskalövés
Nélkül vonult be népes városokba,
S a nép a városvédőt fogta le?!
Láttad, csak immel-ámmal ment csatába
A sereg; mikor? Borisz idejében.
És most?... Nem, Baszmanov, késő vitázni,
A versengés pernyéjét szertefújni:
Hogy itt helytállj, minden eszed, szilárd
Elszántságod kevés; nem volna jobb,
Ha jó példával te járnál elől,
És Gyimitrij cárt te kiáltanád ki?
Öcsém, egy életre leköteleznéd.
Na mi a pálya?

BASZMANOV Holnap megtudod.

PUSKIN

Dönts.

BASZMANOV Ég veled.

PUSKIN

Gondold meg, Baszmanov. *(El)*

BASZMANOV

Helyes a dörgés; érik mindenütt
Az árulás. – Mit tehetek? Bevárom,
Míg gúzsba kötöznek a lázadók,
S átadnak Atrepejnek? Okosabb,
Ha kikertülöm a villámcsapást,
Sőt hogyha... Na de az adott szó!
Fiamra hagyjak bemocskolt nevet,
És árulással viszonzom a
Fiatal herceg korlátlan bizalmát?...
A kegyvesztett könnyen szövögeti
Az összeesküvés hálózatát –
De én Borisz kedvence voltam... én...
Rontás... hatalom... mindig ez az éhség! *(Elgondolkozik)*
Hozzám! Ki vagy? *(Fütyönt)*
Lovat! Gyülekező!

KIKIÁLTÓHELY

Puskin, Nép. Puskin jön paraszttal és polgárokkal körülvéve

NÉP

Ez a bojár most jött a hercegünktől.
Hallgassuk, mi szépet mond a bojár.
Ide! Ide!

PUSKIN *(emelvénnyel állva)*

Moszkva polgárai,
A herceg tiszteltet benneteket. *(Meghajol)*
Tudjátok, a gondviselés kegyéből
Épen került ki gyilkosa kezéből;
Visszatért, hogy bosszút álljon magáért,
De Isten már döntött Borisz felől.
Gyimitrij előtt hódol az orosz föld;
Baszmanov is hibáit szánva-bánva
Esküre vitte hozzá seregét.
Ti meg, a Godunovok érdekében,
Monomah unokáját megtagadva:
Fegyvert fognátok jog szerinti cárra?

NÉP

Dehogy fognánk.
[Az kéne még.]

PUSKIN

Moszkva polgárai!
Tanú a föld, mi mindent túrtetek
A durva jöttment uralma alatt:
Fővesztés, száműzés, adó, gyalázat,
Robot meg éhhalál – ez volt jussotok.
Gyimitrij együttérzéssel figyel
Bojárt, nemest, kardforgatót, diákat,
Vendéget, árust – csak tiszta legyen.
Hőbörögnének-e esztelenül,
Elfutva megérdemelt javatoktól?
Eljött, hogy ősei székébe üljön –
Félelmetes a kísérete is.
Ne dühítsétek a cárt és az Istent.
[Féltétek Istent és a cár haragját.]
Csókoljatok keresztet a jövőnek.
Hódoljatok! sürgősen küldjétek
Bojárt és jegyzőt, jeles társaságot
Gyimitrijhez, az érsek székhelyére,
És minden homlok érintse a földet.
(Lélep az emelvényről)

Lárma a nép soraiban

NÉP

Okoskodjunk? Jól beszélt a bojár.
Sokáig éljen Gyimitrij apánk.

PARASZT *(az emelvényről)*

A Kremlbe, emberek! A palotába!
Menjünk, kössük föl Borisz kölykeit!

NÉP *(tömegesen elindulnak)*

Kössük fel! Fojtsuk meg! Éljen Gyimitrij,
És dögöljön meg Godunov porontya!

KREML. BORISZÉK HÁZA

Őr a tornácon. Koldus, űr, Fjodor, parasztlak, Kszényija, Fjodor, Maszalszkij, bojárak. Fjodor az ablaknál áll

KOLDUS Krisztus szerelmére, adjatok alamizsnát!

ŐR Kotródj innen, fogollyal érintkezni tilos.

FJODOR Menj, öreg. Szegényebb vagyok nálad. Te legalább szabad vagy.

Kszényija, fátlyallal az arcán, szintén odaáll az ablakhoz

EGYIK A NÉPBŐL Kisfiú, kislány! Szegény gyerekek olyanok, mint a ketrébe zárt madárkák.

MÁSIK Te még sajnálkozol rajtuk? Átkozott porontyok ezek.

EGYIK Az apjuk volt gazember, a kicsik ártatlanok.

MÁSIK Nem esik messze az alma a fájától.

KSZÉNYIJA Öcsém, öcsém, azok a bojárak, úgy látom, mihozzánk jönnek.

FJODOR Golicin az meg Maszalszkij. A többit nem ismerem. [A többi idegen.]

KSZÉNYIJA Jaj, öcsém, a lélegzetem is elakad.

Golicin, Maszalszkij, Molcsanov és Serefegyinov. Mögöttük három sztrelec

NÉP Utat, adjatok utat. Bojárak jönnek.

A bojárak bemennek a házba

EGYIK A NÉPBŐL Mit keresnek ezek itt?

MÁSIK Biztos azért jöttek, hogy föleskessék Fjodor Godunovot. –

HARMADIK Na ne beszélj! – Hallod, micsoda lárma van a házban?
[Hallgasd csak, mekkora lárma!] Csörömpölés, dulakodás...

NÉP Halljátok? – Valaki sikít. – Ez női hang. – Gyerünk befelé! – Zárva a kapu. – Elhallgatott a kiabálás.

A kapu kitarul. Maszalszkij jelenik meg a tornácon

MASZALSZKIJ

Polgártársak! Marija Godunova és fia, Fjodor, megmérgezték magukat.
Láttuk a holttestüket.

A nép elszörnyedve hallgat

Mit hallgattok? Kiáltásotok: éljen a cár, Gyimitrij Ivanovics!

A nép néma marad

[Kiáltásotok: éljen Gyimitrij!]

NÉP

Éljen a cár, Gyimitrij Ivanovics!]

Vége